

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΟ
ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
κ. Α.ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΖΑΡΚΑΔΑ (990166)

ΑΘΗΝΑ
ΜΑΪΟΣ 2003

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΟ
ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
κ. Α.ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ

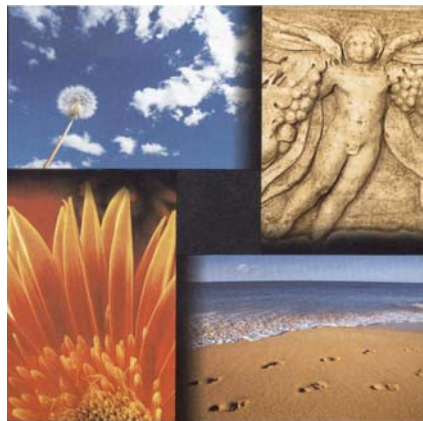
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΖΑΡΚΑΔΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ 990166

ΑΘΗΝΑ

ΜΑΪΟΣ 2003

ΟΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ	9
ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ	10
Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΚΕΙΜΕΝΑ	11
Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΚΕΙΜΕΝΑ	12
1. ΧΑΡΤΗΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ	12
2. ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΣΤΗ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ	12
3. ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ	13
4. ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΛΣΙΝΚΙ	13
5. BRUNDLAND REPORT	14
6. ΡΙΟ – ΑΤΖΕΝΤΑ 21	14
Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ	16
1. ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	16
2. ΠΕΜΠΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ	17
3. ΕΚΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ	17
4. ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ	17
5. ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	18
Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 24 ΠΑΡ.1 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 2001.....	19
ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 24 ΠΑΡ1	22
ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 24 ΠΑΡ1	23
Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1992	28
Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1992 ΚΑΙ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	30
Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1992 ΚΑΙ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	31
ΟΙ ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	34
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	41
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	42
ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΚΥΡΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗ	48
ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΚΥΡΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗ	49
Η ΑΛΛΑΓΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΡΧΩΝ	50
Η ΑΛΛΑΓΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΡΧΩΝ	51

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΗΤΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	53
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	57
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ - CASE STUDY ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ COCOMAT MAXI ΑΒΕΕ	57
<i>ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ MAXI COCOMAT ΑΒΕΕ</i>	57
<i>ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ COCOMAT ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤQM ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ</i>	58
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....	69



ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με το νέο Άρθρο 24παρ1 του Συντάγματος, μετά την Αναθεώρηση του 2001, «Η προστασία του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας».

Από το νόμο 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος» παρέχεται ευθέως ο προσδιορισμός των εννοιών «φυσικό περιβάλλον» και «πολιτιστικό περιβάλλον». Ως «φυσικό περιβάλλον», νοείται ο περιβάλλον τον άνθρωπο χερσαίος, θαλάσσιος και εναέριος χώρος, με την σε αυτόν χλωρίδα, πανίδα και φυσικούς πόρους. Ως «πολιτιστικό περιβάλλον», νοούνται ανθρωπογενή στοιχεία πολιτισμού και χαρακτηριστικά, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από την παρέμβαση και τις σχέσεις του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, περιλαμβανομένων των ιστορικών χώρων και της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής εν γένει κληρονομιάς της χώρας.

Από την πρώτη φάση της ανακάλυψης της φύσης, της άμυνας και της περικύραξης των ορίων δράσης σε σχέση με το περιβάλλον του, ο άνθρωπος πέρασε στην επόμενη φάση της ήπιας εκμετάλλευσης. Στο αμέσως επόμενο στάδιο, επιχειρεί ο άνθρωπος τη βίαιη καθυπόταξη και εκμετάλλευση και ενσκήπτει στην άπληστη απομύζηση των φυσικών πόρων μέχρι τη σύγχρονη εποχή που αρχίζουν να εκδηλώνονται οι έμπρακτες παρενέργειες της αλόγιστης χρήσης και εκμετάλλευσης του περιβάλλοντος.

Αναγνωρίζεται σε όλα τα δικαιικά επίπεδα το δικαίωμα χρήσεως, ωφέλειας και απολαύσεως των περιβαλλοντικών αγαθών. Το δικαίωμα χρήσεως ακτινοβολεί και προς την κατεύθυνση της προφύλαξης, πρόληψης και αειφόρου ανάπτυξης που συνιστά αξίωση όλων των πολιτών η οποία στρέφεται όχι μόνο έναντι των αρχών

- κοινοτικών και εθνικών - αλλά και όλων των κοινωνιών του δικαίου. Το πιο πάνω δικαίωμα είναι εξοπλισμένο με αξιώσεις του φορέα για πληροφόρηση και ενημέρωση, ακύρωση της πράξεως που θίγει το περιβάλλον, για άρση και παράλειψη της προσβολής και αποζημίωσης για αποκατάσταση των περιουσιακών ζημιών και της ηθικής βλάβης που προξενήθηκαν.

Η προσβολή του περιβάλλοντος υπό τη μορφή της πάσης φύσεως υποβάθμισης και ρύπανσης, επισύρει επίσης διοικητικές ποινές, συνδυάζεται με φορολογικά βάρη ή αντικίνητρα όπως επίσης και ασφαλιστικού δικαίου συνέπειες και συνεπιφέρει ποινικές κυρώσεις. Η λήψη μέτρων φιλοπεριβαλλοντικών αντιθέτως πριμοδοτείται από το δίκαιο, συνοδεύεται από προνόμια φορολογικά, διοικητικού δικαίου διευκολύνσεις, ανταγωνιστικά προνόμια και ασφαλιστικά πλεονεκτήματα.



Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ

Κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα παραγωγική ή μη, ασκεί κάποια επίδραση και επιφέρει αλλοιώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Οι αλλοιώσεις αυτές δεν είναι πάντοτε μετρήσιμες, πολλές φορές μάλιστα τα αποτελέσματά τους επίκεινται να εμφανιστούν στο μέλλον. Είναι γεγονός ότι συχνά η αναπτυξιακή δραστηριότητα ασκείται εις βάρος του περιβάλλοντος, συγχρόνως όμως η δραστηριότητα αυτή αυτό-υποσκελίζεται, αφού κάθε περιβαλλοντική υποβάθμιση, όπως και η διαρκής μείωση των φυσικών πόρων αποτελούν μακροπρόθεσμα αντικοινωνικά γεγονότα. Θεωρημένη ως σημαντική διάσταση της οικονομικής ανάπτυξης, η προστασία του περιβάλλοντος δίνει μια ριζικά διαφορετική οπτική στο πρόβλημα της σύγκρουσης, σύμφωνα με την οποία η προστασία του περιβάλλοντος και η προστασία της οικονομικής ανάπτυξης αποτελούν κατά βάση η μία προϋπόθεση της άλλης¹.

Η αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να οριστεί ως η συμβατή, η φιλική προς το περιβάλλον ανάπτυξη, αυτή που δεν εξαντλεί τους φυσικούς πόρους αλλά τους διαφυλάσσει για τις παρούσες και τις μέλλουσες γενιές. Συνδέεται αναμφισβήτητα με το ζήτημα της διαχείρισης των πόρων του πλανήτη, με στόχο την αειφορία. Η αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων βρίσκεται σε αρμονία με την περιβαλλοντική προστασία, τόσο από ποιοτική όσο και από ποσοτική άποψη, αφού στόχος της είναι η χρήση των φυσικών πόρων μέχρι το σημείο αντοχής τους. Με άλλα λόγια, ενώ οι φυσικές εκδηλώσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης αποτελούν μεταμφιεσμένες ενδείξεις μιας μη-αειφόρου ανάπτυξης, οι οικονομικές εκδηλώσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης αποτελούν τις πιο χρήσιμες ενδείξεις γι' αυτούς που θέλουν να επιδιώξουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Το συμπέρασμα αυτό έχει τρεις εκδοχές: *πρώτον* ότι υπάρχουν κοινές αιτίες περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ανεξαρτήτως τόπου, κουλτούρας και ανάπτυξης, *δεύτερον* ότι η οικονομική ανάπτυξη από μόνη της ούτε προκαλεί ούτε θεραπεύει την περιβαλλο-

¹ Βλ. Γλ.Σιούτη, Συνταγματική Κατοχύρωση της Προστασίας του περιβάλλοντος, 1985,σελ. 164-178 της ίδιας, Βιώσιμη ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος σε Σκούρη-Σοφούλη, 1995, σελ. 73 επ.

ντική υποβάθμιση και *τρίτον* ότι η αποτυχία στην κατανόηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων οφείλεται είτε στην αμέλεια είτε σε παρεμβάσεις, οι οποίες αντιμετωπίζουν τα συμπτώματα και όχι τις υποκρυπτόμενες αιτίες.

Κατά την ορθότερη όμως άποψη, καθίσταται σαφές ότι η έννοια της αειφορίας αφορά εξίσου το περιβάλλον όσο και την οικονομική ανάπτυξη. Αντικειμενικός στόχος της είναι η διαφύλαξη και βελτίωση του περιβάλλοντος, ως ένας από τους πλείονες στόχους του αναπτυξιακού σχεδιασμού, ώστε η οικονομική ανάπτυξη να καθίσταται με τη σειρά της βιώσιμη.

Από μία αμιγώς περιβαλλοντική άποψη, βεβαίως, η βιωσιμότητα αναφέρεται μόνον στο περιβάλλον, ως βιωσιμότητα των οικοσυστημάτων και καθορίζεται από το μέγεθος του φυσικού κεφαλαίου. Ως φυσικό κεφάλαιο νοείται το σύνολο των πάσης φύσεως οικοσυστημάτων, χερσαίων, υδάτινων και θαλασσίων, το δε μέγεθος τους πρέπει να διατηρείται ή να αυξάνεται, ενώ απαγορεύεται οποιαδήποτε περαιτέρω μείωση ή υποβάθμιση του. Επομένως βιώσιμη ανάπτυξη είναι μόνον αυτή, η οποία δεν συνεπάγεται μείωση ή υποβάθμιση των οικοσυστημάτων, τέτοια δε πρέπει να είναι κάθε παραγωγική ή μη δραστηριότητα του ανθρώπου²

Πολύ πρόσφατα, άρχισε στην Ελλάδα να υποστηρίζεται, τόσο θεωρητικά όσο και μάσω της νομολογίας του συμβουλίου της επικρατείας η Αρχή της αειφορίας. Κατ' αντίθεση προς την άγρια ανάπτυξη, η αειφόρος ανάπτυξη θα είναι ποιοτική και ελεγχόμενη. Ο έλεγχος θα είναι ένα σύστημα λογικών κανόνων (αλγορίθμων) με αλληλουχία και συνοχή που έχει ως σκοπό να διασφαλίσει την φυσική βάση της ποιοτικής αναπτύξεως, δηλαδή την επιβίωση των οικοσυστημάτων. Απώτερος στόχος είναι η σταθερή συνεξέλιξη ανθρωπογενών συστημάτων και οικοσυστημάτων.

² Βλ. Μ.Δεκλερή, Ο Δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος, 1996, σελ. 72-79.

Οι επιμέρους αρχές της Αρχής της Αειφορίας

Για να καταστεί δυνατή η τήρηση της γενικής αρχής της αειφορίας, γίνεται δεκτό ότι πρέπει να τηρούνται, κατά περίπτωση, οι ακόλουθες επιμέρους αρχές³:

- Αρχή Δημόσιας Οικολογικής Τάξεως
- Αρχή Βιωσιμότητας
- Αρχή Φερούσης Ικανότητας
- Αρχή ύποχρεωτικής Αποκατάστασης Διαταραχθέντων Οικοσυστημάτων
- Αρχή Βιοποικιλότητας
- Αρχή Κοινής Φυσικής Κληρονομιάς
- Αρχή Ήπιας Αναπτύξεως Ευπαθών Οικοσυστημάτων
- Αρχή Χωρονομίας
- Αρχή Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- Αρχή Βιωσίμου αστικού περιβάλλοντος
- Αρχή Φυσικού Κάλλους
- Αρχή οικολογικής συνειδήσεως

³ Βλ. Μ.Δεκλερή, Ο Δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος, 1996, σελ. 67 επ και 119 επ.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ

Σε αυτό το σημείο είναι ιδιαίτερα σημαντικό να προσδιορισθεί το περιεχόμενο της αρχής της αειφορίας. Έτσι σύμφωνα με τα παραπάνω η έννοια της αειφορίας αναφέρεται στο φυσικό περιβάλλον καθορίζεται πράγματι από το μέγεθος του φυσικού κεφαλαίου και άρα το ακριβές περιεχόμενο της αρχής είναι ότι επιβάλλει την διατήρηση του μεγέθους αυτού και επιτρέπει μόνο την αύξηση του (π.χ. με αποκαταστάσεις καταστραφέντων οικοσυστημάτων) ενώ απαγορεύει απολύτως οιαδήποτε περαιτέρω μείωση ή υποβάθμισή του.

Όπως τονίζεται, χαρακτηριστικά, τα έργα και κάθε είδους δραστηριότητες που δεν σέβονται την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης είναι απαγορευμένες. Πρόκειται δε για απαγόρευση απόλυτη, χωρίς να υπάρχει στάδιο αξιολόγησης και στάθμισης της χρησιμότητας ορισμένης δραστηριότητας.

Από την νομολογία αλλά και την θεωρητική υποστήριξη της αρχής της αειφορίας ή της βιώσιμης ανάπτυξης, προκύπτουν τα νομικά στοιχεία που συνθέτουν το περιεχόμενο της και προσδιορίζουν την δεσμευτική ισχύ της, ως εξής⁴:

- Πρόληψη της βλάβης του περιβάλλοντος, φυσικού-πολιτιστικού-οικιστικού, δηλαδή Αρχή της Πρόληψης
- Πρόνοια όχι μόνο για την παρούσα, αλλά και προς όφελος των επόμενων γενεών, δηλαδή Αρχή της Χρονικής Συνέχειας
- Διατήρηση της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος και όχι πρόσκαιρη ανάπτυξη, δηλαδή Αρχή Αναγνώρισης Νέου Εννόμου Αγαθού και αρχή της αποτελεσματικότητας
- Ανάπτυξη συμβατή με την ύπαρξη του οικείου οικοσυστήματος αλλά και με την υγεία του ανθρώπου, δηλαδή Αρχή της Ισορροπίας και της Αρμονίας

⁴ Βλ. Α.Ι.Τάχος, Δίκαιο προστασίας του περιβάλλοντος, 1998, σελ.66-67.

- Ανάπτυξη χωρίς περιττή ανάλωση του φυσικού, ιδίως, περιβάλλοντος ή αλλιώς στο απολύτως αναγκαίο μέτρο, δηλαδή Αρχές της Αναγκαιότητας και της Αναλογίας

Συνεπώς, η αειφόρος ανάπτυξη, η οποία όπως αναλύθηκε αποτελεί νέα σύνοψη ή αλλιώς συνισταμένη πολλών αρχών που προϋπάρχουν, εμφανίζεται να αποτελεί συνολική γενική αρχή του δικαίου στα εξής επίπεδα: εσωτερικού-Συνταγματικού δικαίου, Κοινοτικού-υπερεθνικού δικαίου και Διεθνούς δικαίου. Στις δύο τελευταίες περιπτώσεις, όπως υποστηρίζεται, πρόκειται για δίκαιο που έχει υπερνομοθετική ισχύ, ενόψει του άρθρου 28 του Συντάγματος.



Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΗ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κατά τη διαδικασία ερμηνευτικής προσεγγίσης της Αρχής της αειφορίας είναι χρήσιμο να ληφθούν υπόψη, ειδικά σε σχέση με τον προσδιορισμό από τον ερμηνευτή των καίριων σημείων αναφοράς, και ορισμένες από πολιτική και νομική άποψη κρίσιμες όψεις της διεθνούς διάστασης του ζητήματος «αειφόρος ανάπτυξη και περιβάλλον». Με τον τρόπο αυτό περιγράφεται το πλαίσιο για συμμετοχή της Ελλάδας στις σχετικές με την αειφόρο ανάπτυξη διεθνείς διεργασίες.

1. ΧΑΡΤΗΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

Το Άρθρο 1 παρ.3 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών προσφέρει προσφέρει σημαντικά ερείσματα για την οργάνωση μιας καταστατικής αντιστοιχίας μεταξύ των προβλέψεων του διεθνούς, του κοινοτικού και του εθνικού δικαίου για την αειφόρο ανάπτυξη.

2. ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΣΤΗ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ

Η Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον, στη Στοκχόλμη που πραγματοποιήθηκε στις 5-16 Ιουνίου του 1972 επισημαίνει ότι η προστασία και η βελτίωση του περιβάλλοντος αναγορεύονται σε καθήκον, για χάρη τόσο των παρούσων όσο και των μελλουσών γενεών. Στο άρθρο 8 της Διακήρυξης, η οικονομική ανάπτυξη συνδέεται με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Το περιβάλλον δεν προσδιορίζει μόνο την ποιότητα ζωής αλλά αποτελεί και προϋπόθεσή της. Στο άρθρο 9, υπογραμμίζεται ότι τα περιβαλλοντικά ελλείμματα μπορούν να καλυφθούν με την επιτάχυνση της ανάπτυξης. Στο άρθρο 10, ορίζεται ότι για τις χώρες που βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξης, οι οικονομικοί παράγοντες πρέπει να ληφθούν υπόψη εξίσου με τις οικολογικές διεργασίες. Στο άρθρο 11, συνιστάται στα Κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς, να λάμβανουν τα απαραίτητα μέτρα για την εξάλειψη των οικονομικών συνεπειών, που μπορεί να έχουν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο τα μέτρα

προστασίας του περιβάλλοντος. Στο άρθρο 12 συνιστάται η ενσωμάτωση των μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη, ενώ στα άρθρα 13 και 14 διακηρύσσεται ότι τα Κράτη πρέπει να υιοθετήσουν μια ολοκληρωμένη και συντονισμένη αντίληψη του σχεδιασμού και της ανάπτυξης τους, κατά τρόπο, ώστε η ανάπτυξη τους να είναι συμβατή με την ανάγκη προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος, προς το συμφέρον του πληθυσμού τους, διότι «ένας ορθολογικός σχεδιασμός είναι ένα ουσιώδες εργαλείο για τη συμφιλίωση των επιταγών αφενός της ανάπτυξης και αφετέρου της προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος».

3. ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ

Κατά τη Συνθήκη του Παρισιού του 1972 για την προστασία της παγκόσμιας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς τα κράτη αναλαμβάνουν να μεριμνήσουν για τη διακρίβωση, προστασία, συντήρηση, αξιοποίηση και κληροδότηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στις επερχόμενες γενιές. Για το σκοπό αυτό ιδρύθηκε η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς. Η Επιτροπή αυτή παρέχει βοήθεια στα κράτη, κατόπιν αίτησής τους, συνιστάμενη στην κατάρτιση μελών και μόρφωση ειδικού προσωπικού, σε παροχή εφοδίων, δανείων και σε χορηγία δωρεών.

4. ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΛΣΙΝΚΙ

Στην τελική πράξη της Συνδιάσκεψης για την ασφάλεια και τη συνεργασία στην Ευρώπη, στο Ελσίνκι, το 1975, επαναλαμβάνεται ομοίως ότι «η προστασία και η βελτίωση του περιβάλλοντος καθώς και η προστασία της φύσης και η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, προς το συμφέρον των παρουσών και των μελλουσών γενιών αποτελούν μια πολύ σημαντική υποχρέωση των Κρατών για την εξασφάλιση της ποιότητας ζωής των λαών τους και την εξασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης».

5. BRUNDLAND REPORT

Στην Αναφορά της Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, το 1987, τη γνωστή ως Brundland Report, η βιώσιμη ανάπτυξη ορίζεται ως «η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της παρούσας γενιάς, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλουσών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες». Η ανάπτυξη είναι «πραγματική» μόνο αν προάγει την ποιότητα της ζωής. Επομένως, η ανθρώπινη δραστηριότητα πρέπει να ακολουθεί ένα δρόμο, ο οποίος να διατηρεί την πρόοδο αυτής της δραστηριότητας για όλον τον πλανήτη και στο απώτερο μέλλον.

6. PIO – ATZENTA 21

Στην Παγκόσμια Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, στο Ρίο, το 1992, η αειφόρος ανάπτυξη ορίζεται, στο κεφάλαιο 10 της Ατζέντα 21, ως «η ανάπτυξη εκείνη, η οποία πρέπει να ικανοποιεί εξίσου τις αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές ανάγκες της παρούσας και των μελλουσών γενεών». Στη Διακήρυξη του Ρίο, η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης περιλαμβάνεται στις Αρχές 3, 4, 8, 11 και 12. Η δυσκολία πραγματοποίησης της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης εντοπίζεται στην εσοπερική αντίφαση, που αυτή περιέχει: η οικονομική ανάπτυξη μεταβάλλει αναπόφευκτα το περιβάλλον, όπως ακριβώς και η απόλυτη προστασία του περιβάλλοντος αναπόφευκτα αναστέλλει την οικονομική πρόοδο.

Άλλες συμφωνίες / προγράμματα που συνάφθηκαν μέσα στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου είναι: η Διακήρυξη της Διεθνούς Διάσκεψης Barbados (INSULA) το 1994, το Πρόγραμμα του ΟΗΕ για την βιώσιμη ανάπτυξη μικρών νήσων, το Πρόγραμμα του ΟΗΕ σε σθεναργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση- Διακήρυξη Μαδρίτης 1994, Συμφωνία Αθηνών-Πρόγραμμα ALTENER,

Συμφωνία μεταξύ των Κυβερνήσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυπριακής για συνεργασία στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος και της αειφόρου αναπτύξεως (Λευκωσία 11.12.1995)⁵.

Για να οριοθετηθεί πάντως το διεθνές νομικό πλαίσιο εντός του οποίου θα έπρεπε να λάβουν χώρα οι διεθνείς δαπραγματεύσεις, είναι αναγκαίο να υπογραμμιστούν οι καταστατικού τύπου δεσμεύσεις στις οποίες έχει ήδη προβεί η διεθνής κοινότητα, με την αναγνώριση των θεμελιωδών κανόνων και αρχών του διεθνούς δικαίου περιβάλλοντος. Δεν είναι ωστόσο βέβαιο αν ωφελεί να μείνει κανείς στο γεγονός ότι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ενώ δεν δίστασε να μιλήσει επανειλημμένα για διεθνείς περιβαλλοντικούς κανόνες, δεν έσπευσε, τουλάχιστον πάντως όχι μέχρι το έτος 1997, να κάνει λόγο για μια ήδη εδραιωμένη διεθνώς αρχή της αειφόρου ανάπτυξης, παρά μίλησε με τη δέουσα προσοχή για μια έννοια⁶.

⁵ Βλεπ. ΦΕΚ Α 147, Ν. 2424/1996

⁶ Βλεπ. Νόμος και Φύση, Το Άρθρο 24 μετά την Αναθεώρησή του, Πρακτικά Ημερίδας, Γ.Παπαδημητρίου, 2002, Παρεμβάσεις Π.Πάτρωνος, σελ.150.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Στο επίπεδο της Κοινοτικής πολιτικής και της Κοινοτικής έννομης τάξης η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης προσλαμβάνεται πλέον ως συνισταμένη τριών κλυριων συνιστώσεων: της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής συνοχής και της περιβαλλοντικής προστασίας. Πρόκειται για μια εννοιολογική διάρθρωση που υιοθετείται πλέον από διεθνείς πργανισμούς και από διεθνή όργανα. Η απόφαση να καταστεί η Ελληνική οικονομία η πιο ανταγωνιστική διεθνώς οδηγεί στην προσπάθεια προώθησης μιας περιβαλλοντικά συνετής και κοινωνικά δίκαιης αειφόρου ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα.

1. ΣΥΝΘΗΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Στη ΣυνθΕΚ, όπως ισχύει σήμερα, ορίζεται στο άρθρο 2, ότι η Κοινότητα έχει ως αποστολή, μεταξύ άλλων, να προάγει στο σύνολο της την αρμονική, ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων και ένα υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος. Στο άρθρο 6 προσδιορίζεται, ότι οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών και δράσεων, που αναφέρονται στο άρθρο 3, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος, ιδίως προκειμένου να προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη.

Στο άρθρο 174, που μαζί με τα άρθρα 175 και 176 αποτελούν τον τίτλο ΧΙΧ (Περιβάλλον), αποσαφηνίζεται ότι η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος συγκαταλέγει μεταξύ των στόχων της και τη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων.

2. ΠΕΜΠΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

Εξάλλου, όλο το Πέμπτο Πρόγραμμα Δράσης της Κοινότητας για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη⁷ (16.01.1992) έχει τη βιώσιμη ανάπτυξη ως βασικό άξονα. Στόχος της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας ορίζεται η μετατροπή όλων των προτύπων ανάπτυξης, έτσι ώστε οι απαιτήσεις της περιβαλλοντικής προστασίας να ενσωματωθούν στον ορισμό και την εφαρμογή των άλλων κοινοτικών πολιτικών, όχι μόνο χάριν του περιβάλλοντος αλλά και χάριν της συνεχούς αποτελεσματικότητας αυτών των άλλων πολιτικών.

3. ΕΚΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

Ομοίως το Έκτο Πρόγραμμα Δράσης της Κοινότητας για το Περιβάλλον (2001-2010) ορίζει ως γενικό στόχο του την ενίσχυση της στρατηγικής της αειφόρου ανάπτυξης και την πλήρη ενσωμάτωση των απαιτήσεων προστασίας του περιβάλλοντος στις άλλες κοινοτικές πολιτικές.



4. ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ

Η βιώσιμη ανάπτυξη κατέχει σημαντική θέση και στη Λευκή Βίβλο της Επιτροπής για την Ανάπτυξη, τον Ανταγωνισμό και την Απασχόληση, που υπογράφηκε στην Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Κορυφής, στις 11-12 Δεκεμβρίου 1993. Το Κεφάλαιο 10 της Λευκής Βίβλου είναι αφιερωμένο στο αναπτυξιακό μοντέλο της βιώσιμης

⁷ OJ 93/C 13801, No 138/1, 17.05.1993

ανάπτυξης⁸. Το υπάρχον αναπτυξιακό μοντέλο χαρακτηρίζεται από τη μη αξιοποίηση των εργασιακών πόρων και την υπερεξάντληση των περιβαλλοντικών πόρων. Αυτή η δυσανάλογη χρήση των διαθέσιμων πόρων δε συμβαδίζει με τις κοινωνικές επιθυμίες, όπως αυτές εκφράζονται μέσω του δημοκρατικού συστήματος. Η καινούργια πολιτική πρέπει να δώσει ουσιαστικές απαντήσεις στο πώς θα μειωθεί η ρύπανση και πώς θα βελτιωθεί η ποιότητα ζωής. Η πολιτική αυτή προϋποθέτει την αντιστροφή της παρούσας αρνητικής σχέσης μεταξύ της «κλασικής» οικονομικής ανάπτυξης και της αυξημένης ρύπανσης. Ο καινούργιος ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζεται ρητά ως αυτός που θα πραγματοποιήσει τη βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία είναι πλέον ενσωματωμένη στην καθολική της αποστολή,

5. ΠΑΡΑΓΩΓΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στο επίπεδο του παράγωγου κοινοτικού δικαίου, σημαντικός είναι ο Κανονισμός 722/97 «Σχετικά με δράσεις που εφαρμόζονται στις αναπτυσσόμενες χώρες στον τομέα του περιβάλλοντος στο πλαίσιο της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης»⁹. Σύμφωνα με τον Κανονισμό αυτό, η Κοινότητα παρέχει χρηματοδοτική ενίσχυση και τεχνική συνδρομή σε δράσεις, που διεξάγονται στις αναπτυσσόμενες χώρες και επιτρέπουν στον πληθυσμό τους να εντάξει στη ζωή του την προστασία του περιβάλλοντος και τις αντιλήψεις της βιώσιμης ανάπτυξης.

⁸ COM 93-700 Final.

⁹ Doc. 397 RO 722, OJ L 108, 25.04.1997

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 24 παρ.1 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 2001

Με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 προστέθηκε στο άρθρο 24.1 η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, ως αρχή της αειφορίας σε συνάρτηση με την υποχρέωση του Κράτους να λαμβάνει προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος. Η ρητή αυτή προσθήκη έλαβε υπόψη την πολυετή επί του θέματος νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, στην οποία σταδιακά και ιδίως μετά το 1992 συναντώνται αναφορές στην αρχή της αειφορίας, μιας αρχής που σχετίζεται με την αρχή της πρόληψης.

Κάνοντας μια αναδρομή διαπιστώνεται ότι στο συνταγματικό κείμενο του 1975 δεν περιελήφθει τελικώς η ρητή διατύπωση ενός δικαιώματος στο περιβάλλον¹⁰, διατυπώθηκε όμως μια σαφής υποχρέωση για το κράτος, στην οποία θωρία και νομολογία αναγνώρισαν μια επιτακτική ισχύ, με αποτέλεσμα την παραγωγή έννομων συνεπειών αντιστοίχων ενός συνταγματικού δικαιώματος. Με την αναθεώρηση του 2001 η προστασία του περιβάλλοντος ορίζεται πλέον όχι μόνο ως κρατική υποχρέωση αλλά και ως δικαίωμα του καθενός, αποκτά έτσι πανηγυρικά την υπόσταση ενός συνταγματικού δικαιώματος.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να σημειωθούν οι λόγοι για τους οποίους η αρχή της αειφορίας (ή της αειφόρου ανάπτυξης) περιλήφθηκε τελικώς στο αναθεωρημένο κείμενο του άρθρου 24 και αυτοί είναι οι εξής: α) θεωρήθηκε ως «ανώδυνη» η συγκεκριμένη επιλογή, καθώς η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει ήδη ερμηνεύσει την αρχή αυστηρά. Κρίθηκε δηλαδή, ότι αφού αυτό ακολουθείται από τη νομολογία, δεν υφίσταται κίνδυνος να προκληθούν νέα «δεινά» στη

¹⁰ Γενική εισήγηση της μειοψηφίας επί του κυβερνητικού σχεδίου Συντάγματος, του Δ.Τσάτσου, το Σ 1975, σελ.230.

διοίκηση, β) Είναι θεμελιωμένη στην ευρωπαϊκή κοινοτική νομοθεσία, συνεπώς εφαρμοστέα στην ελληνική έννομη τάξη και γ) Ήταν, κατά τα φαινόμενα, απαραίτητη η αναφορά στην αρχή προκειμένου να λειτουργήσει ως πολιτικό «αντίβαρο» στις αντιδράσεις της κοινής γνώμης.

Η «αιφορία» ως νομική αρχή είναι πράγματι ασαφής. Ανεξαρτήτως του κατά πόσο ήταν απαραίτητη η ενσωμάτωση της στο νέο άρθρο 24 του Συντάγματος, θα πρέπει να αποδεχθεί ένα αξίωμα: Το αναθεωρηθέν άρθρο 24 θέτει την ανάπτυξη στη σφαίρα της βιωσιμότητας. Η καινοτομία αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, όχι μόνον γιατί αναγνωρίζεται η ορθότητα της νομολογιακής προσέγγισης, αλλά κυρίως γιατί διευρύνει την περιβαλλοντική οπτική γωνία όχι μόνο του ακυρωτικού δικαστή, αλλά και της ίδιας της νομοθετικής εξουσίας, της διοίκησης και οπωσδήποτε της «κοινωνίας των πολιτών», ενόψει μάλιστα του γεγονότος ότι το περιβάλλον αποτελεί πλέον δικαίωμα του καθενός. Εξ αιτίας ακριβώς των παραπάνω νέων δεδομένων προκύπτει επιτακτικά πια η ανάγκη και «εξωδικαστικού» (ή εξωνομολογιακού) προσδιορισμού της έννοιας της αιφόρου ανάπτυξης. Η συμβολή της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας για το σκοπό αυτό καθίσταται προφανής και αυτονόητη. Το ίδιο ισχύει και για τα συμπεράσματα από τη διεθνή εμπειρία.

Εδώ Βέβαια τα πράγματα περιπλέκονται κάπως, καθώς οι ορισμοί και οι προσεγγίσεις διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό. Για το Βιομηχανικό κόσμο π.χ. η αιφόρος ανάπτυξη συνδέεται περισσότερο με την κάθετη και οριζόντια ενδυνάμωση περιβαλλοντικών πολιτικών (οι οποίες αναγνωρίζουν πολύ συχνά ως θεμιτές ακόμη και οικονομικές επιβαρύνσεις με στόχο την μεταστροφή των κυρίαρχων υπερκαταναλωτικών προτύπων και προτύπων παραγωγής). Στον αναπτυσσόμενο κόσμο αντιθέτως, η αιφορία εκλαμβάνεται κυρίως ως προσπάθεια «βελτίωσης του Βιοτικού επιπέδου» και συγκράτησης της πληθυσμιακής έκρηξης.

Κατά συνέπεια η Βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι μία, αλλά πολλές. Ο όρος άλλωστε χρησιμοποιείται κατά κόρον και ο εκάστοτε χρήστης του εννοεί διαφορετικά σε κάθε περίπτωση πράγματα.

Κρίνεται απαραίτητο να τοποθετηθούν πάνω στο όλο ζήτημα ο κοινός νομοθέτης, οι χαράσσοντες την εθνική περιβαλλοντική πολιτική και φυσικά η επιστημονική κοινότητα (Οι διεθνείς «δείκτες Βιωσιμότητας¹¹» π.χ. διαχωρίζονται σε τέσσερα κεφάλαια: Τους κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς, οικονομικούς και θεσμικούς δείκτες). Οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων δεν είναι δυνατόν να αποτελούν το μόνο εργαλείο, αν και ο θεσμός εκσυγχρονίσθηκε με την Οδηγία 2001/42/EC για τις Στρατηγικές Περιβαλλοντικές Μελέτες. Και μπορεί στην περίπτωση ενός δασικού ή παράκτιου οικοσυστήματος η μέχρι σήμερα επιστημονική, τεχνική και νομική εμπειρία να συνεισφέρει σημαντικά, σε άλλα σοβαρά οικολογικά προβλήματα, όπως οι διάφορες μορφές ατμοσφαιρικής ρύπανσης (εντός ή εκτός των αστικών συγκροτημάτων), οι ακτινοβολίες, η βιοτεχνολογία, τα όμως πράγματα είναι σαφώς πιο συγκεχυμένα.

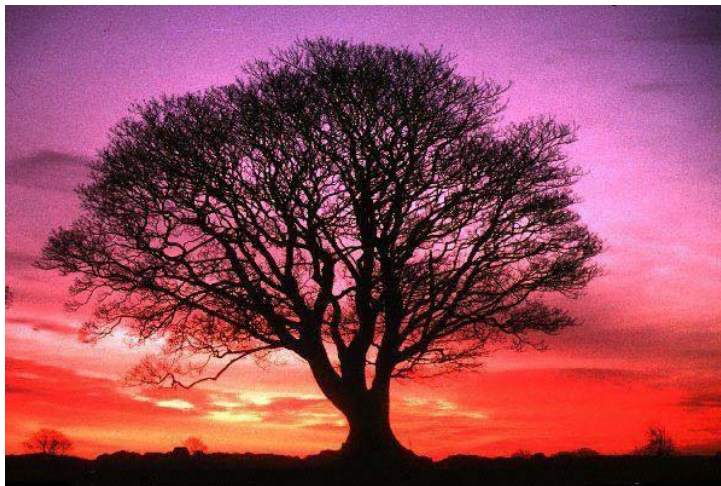
Τέλος, σύμφωνα με τη νέα συνταγματική επιταγή δημιουργούνται τέσσερις άξονες οι οποίοι συνθέτουν το στόχο της βιωσιμότητας:

- 1) τη διαγενεακή ισότητα,
- 2) τους περιορισμούς στη χρήση των φυσικών πόρων,
- 3) τον κανόνα της δικαιοσύνης κατά τον προσδιορισμό και επιμερισμό δικαιωμάτων και υποχρεώσεων (στο πεδίο της περιβαλλοντικής προστασίας
- 4) την ουσιαστική και συγκεκριμένη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής παραμέτρου στις οικονομικές και αναπτυξιακές επιλογές.

¹¹ Σύνοδος Κορυφής για την Βιώσιμη ανάπτυξη του Γιοχάνεσμπουργκ,(WGEIO) του ΟΟΣΑ, <http://www.minenv.gr>.

Για όλα τα παραπάνω υφίσταται πλέον μια «κοινή ευθύνη», καθώς η περιβαλλοντική προστασία αποσυνδέεται από την αποκλειστική δράση του κράτους.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας ερμήνευσε την αρχή της αειφορίας «αυστηρά» (διασυνδέοντάς την αναγκαστικά σε πολλές περιπτώσεις με την αρχή της πρόληψης), την ερμήνευσε όμως και «αμυντικά» απέναντι στην έντονη αναπτυξιακή διαδικασία της δεκαετίας του '90 στην Ελλάδα. Η ρητή αναγνώριση της αρχής στο νέο άρθρο 24 Συντ. επιβάλλει τόσο στον κοινό νομοθέτη όσο και στη διοίκηση να ωθήσουν, με τη συνδρομή της επιστημονικής κοινότητας, την υπόθεση της αειφόρου ανάπτυξης ένα βήμα παραπέρα σε σχέση με τη σημερινή -νομολογιακά κυρίως διαμορφωμένη- πραγματικότητα. Ο στόχος της αειφορίας τέθηκε από το συνταγματικό νομοθέτη. Το νέο αυτό δεδομένο πρέπει να αξιοποιηθεί.



ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 24 παρ1

Τρεις είναι οι γενικές θέσεις που έχουν υποστηριχθεί για την νομική φύση των διατάξεων του άρθρου 24 § του Συντ., δηλαδή ότι πρόκειται για:

- Απλώς υποδείξεις προς τον κοινό Νομοθέτη (Βουλή), που έχουν τον χαρακτήρα των κατευθυντήριων διατάξεων. Ο ενλόγω χαρακτήρας επηρεάζει τόσο την δράση της διοίκησης και των δικαστηρίων, όσο και των ατόμων. Με άλλα λόγια οι συνταγματικές διατάξεις αποτελούν ατελείς κανόνες δικαίου.

- Ρητές επιταγές προς τον κοινό Νομοθέτη, που έχουν τον χαρακτήρα των δεσμευτικών διατάξεων, για τον ενλόγω Νομοθέτη, την διοίκηση, τα δικαστήρια και τα άτομα. Η νομοθετική όμως αδράνεια μειώνει στο ελάχιστο την δυνατότητα να αποτελέσουν οι συνταγματικές διατάξεις τέλειους κανόνες δικαίου. Διότι, τα «μέτρα» που υποχρεούνται να λάβουν τα όργανα του Κράτους ως «κατασταλτικά» μπορούν να αποδώσουν μόνο με την επιβολή κυρώσεων.

- Θεσμικές εγγυήσεις (ή νομικός θεσμός). Είναι ένα είδος υπερ-υποκειμενικής πλήρους αντικειμενικοποίησης του περιεχομένου των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, δηλαδή των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων στις οποίες αναφέρονται, έτσι ώστε η αντικειμενικοποίηση να συνιστά λογική αφαίρεση των σχέσεων από τα πρόσωπα (υποκείμενα) στα οποία αφορά. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι διατάξεις του άρθρου 24 μπορούν να επιδρούν (ή να μην επιδρούν) στον κοινό Νομοθέτη, στην διοίκηση, στα δικαστήρια και στα άτομα ως ένα είδος «νομικής συνείδησης» που επιβάλλει τι, πώς και πότε πρέπει όλοι να πράξουν ή να παραλείψουν για την προστασία του περιβάλλοντος.

Στην πραγματικότητα, δηλ. στην νομική πρακτική, το άτομο δικαιούται, τελικώς, να εγείρει αξίωση για κρατική αποχή και ιδίως για κρατική παροχή κατ' εφαρμογή διατάξεως ευθέωςτου Συντάγματος μετά την αναθεώρηση του 2001.

Η νεώτερη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν μνημονεύει το αρχικό επιχείρημα του «κεκτημένου» δικαιώματος (= «πολεοδομικό κεκτημένο» κατά την ΣΕ 10/1988), δέχεται όμως την βασική λύση που υιοθέτησε η ενλόγω απόφαση. Ειδικότερα, η νομολογία δέχεται, ενόψει του άρθρου 24 § 1 και § 2 του Συντ., τα ακόλουθα (ΣΕ 10, 643, 1615/1988, 1159, 3468/1989 και 150,664,4314/1990,106,546, 1105, 1157, 1978/1991,772, 1521, 1604/1992, 646, 4947/1995).

- Ο κοινός Νομοθέτης μπορεί να τροποποιεί την ισχύουσα νομοθεσία, μόνο εφόσον «η εισαγόμενη ρύθμιση βελτιώνει τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων» (θετική προστασία).
- Σε καμιά περίπτωση, δεν επιτρέπεται να επέρχεται με τις νέες ρυθμίσεις «επιδείνωση των όρων διαβίωσης, δηλαδή υποβάθμιση του υπάρχοντος φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος» (αρνητική προστασία).
- Όταν ο κοινός Νομοθέτης προβαίνει σε ρυθμίσεις που συνιστούν εξαίρεση, ενόψει θεραπείας «ζωτικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου», δηλαδή για «γενικότερους λόγους δημόσιου συμφέροντος», πρέπει και στην περίπτωση αυτή οι λόγοι να είναι «εξειδικευμένοι και τεκμηριωμένοι» (ΣΕ 150/1990)., Με άλλα λόγια απαιτείται ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία. Πάντως, η επίκληση της ανάγκης να επιλυθεί κοινωνικό πρόβλημα (λ.χ. άρθρο 25 Ν 1337/1983), δεν μπορεί να δικαιολογήσει αντίθεση του νόμου προς τις διατάξεις του άρθρου 24 του Συντάγματος (ΣΕ 2737/1989).
- Οι νομοθετικές και στη συνέχεια οι διοικητικές επεμβάσεις που συνιστούν προσβολή του περιβάλλοντος επιτρέπεται να ενεργούνται σε «εξαιρετικές περιπτώσεις» για την επίτευξη «άλλου σκοπού δημοσίου συμφέροντος» (ΣΕ 664/1990) και ο Νομοθέτης οφείλει να σταθμίζει «και τα άλλα συνταγματικά προστατευόμενα δικαιώματα καθώς επίσης και το γενικότερο δημόσιο συμφέρον» (ΣΕ 2281, 2282/1992)., Με άλλα λόγια το φυσικό περιβάλλον ως μορφή του δημόσιου

συμφέροντος δεν είναι υπέρτερο σε σχέση με άλλη μορφή δημόσιου συμφέροντος.

Κατ' ακολουθία, η νεώτερη νομολογία βελτιώνει, κατ' αρχή, την θέση, του Συμβουλίου της Επικρατείας υπέρ της επιτακτικής φύσης των διατάξεων του άρθρου 24 § 1 και § 2 του Συντ. (βλ. και ΣΕ 2757-2758/1994, 2527/1996, 2818/1997), κατά τρόπο όμως σχετικό. Διότι, δέχεται την προστασία υπό την επιφύλαξη της επέμβασης «κατ' εξαίρεση» και στάθμιση των άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων και του «γενικότερου δημόσιου συμφέροντος». Δεν διευκρινίζεται, σαφώς, η θέση του έννομου αγαθού «περιβάλλον» στην κλίμακα των αξιών που συνθέτουν την έννοια του δημόσιου συμφέροντος. Έτσι, η υπαναχώρηση δεν αποκλείεται.

Συμπερασματικώς, παρατηρούμε τα ακόλουθα:

- ✓ Η νομοθετική αδράνεια εξισώνει, στην πράξη, όλες τις θέσεις, που υποστηρίζονται για την φύση των διατάξεων του άρθρου 24 του Συντάγματος, διότι καταλήγουν, στην ουσία, στο ίδιο αποτέλεσμα, στην μη προστασία του περιβάλλοντος ή στην κατ' επίφαση προστασία του.
- ✓ Η άμεση εφαρμογή του άρθρου 24 δεν μπορεί να αναπληρώσει το κενό (της ανυπαρξίας) εκτελεστικών νόμων που μόνο βάσει αυτών είναι δυνατό να εισαχθεί η απαιτούμενη κυρωτική λειτουργία και έτσι να καταστούν οι συνταγματικές διατάξεις τέλειοι κανόνες δικαίου, τόσο για την διοίκηση, όσο και για τους διοικούμενους.
- ✓ Οι ορθές θετικές μεθοδεύσεις της διοίκησης και ιδίως της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας είναι προϊόντα της υπάρχουσας επιτακτικής ανάγκης. Εντούτοις, οι νομολογιακές λύσεις δεν είναι δυνατό να υποκαταστήσουν τους απαιτούμενους, κατά το άρθρο 24, ρητούς και σαφείς κανόνες του νόμου. Διότι, η νομολογία αναφέρεται σε περιπτώσιολογική κατασταλτική αντιμετώπιση του θέματος και όχι σε συστηματική προληπτική και εξόχως τεχνοκρατική αντιμετώπιση όπως εκείνη του νόμου. Έτσι, και η διάπλαση γενικών αρχών του δημόσιου δικαίου για την προστασία

του περιβάλλοντος κρίνεται ότι δεν είναι ευκόλως εφικτή, ούτε όμως και πάντοτε επιθυμητή, διότι τότε ο δικαστής δεν θα επιλέγει μόνο λύσεις βάσει των κανόνων του ισχύοντος δικαίου (του άρθρου 24), αλλ' επί πλέον θα επιλέγει, στην ουσία αντί του κοινού Νομοθέτη, και τους κανόνες του δικαίου που θα θεμελιώνουν τις λύσεις του. Τα συστατικά όμως γνωρίσματα του δικαίου της προστασίας του περιβάλλοντος δεν επιτρέπουν τέτοιες εξελίξεις.

Η υιοθέτηση της άποψης ότι οι διατάξεις του άρθρου 24 § 1 του Συντ. έχουν, και όταν δεν υπάρχουν οι αναγκαίοι εκτελεστικοί νόμοι, επιτακτικό χαρακτήρα, δηλαδή ότι δεσμεύουν τόσο τον κοινό Νομοθέτη (Βουλή) όσο και την διοίκηση, συνεπώς και τα δικαστήρια, μπορεί να σημαίνει, πρακτικώς και όχι μόνο υπό το πρίσμα της γενίκευσης της θεωρητικής αφάιρεσης ή αντίστροφα της εξατομικευμένης ειδίκευσης της νομολογίας, τις ακόλουθες συνέπειες. Υπέρ των ατόμων και κατά του Κράτους που έχει «υποχρέωση» να προστατεύει και να διαφυλάττει το περιβάλλον (άρθρο 24 § 1):

■ Κυρώσεις:

1. Ποινικές δεν είναι δυνατό να επιβληθούν στα κρατικά όργανα ενόψει ανυπαρξίας νόμου (άρθρο 7 § 1 Συντ.).
2. Αστικές, με την έννοια της αστικής ευθύνης του Κράτους (βάσει των άρθρων 104-106 ΕισΝΑΚ), είναι πολύ αμφίβολο αν είναι δυνατό να επιβληθούν, διότι ο δικαστής δεν θα έχει σαφές κριτήριο για τα «μέτρα» (προληπτικά ή κατασταλτικά) που έλαβε ή παρέλειψε να λάβει το αρμόδιο διοικητικό όργανο.
Εξάλλου, και η άξια επαίνου νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας αναγνωρίζει την ύπαρξη αξίωσης για αποζημίωση υπό δύο προϋποθέσεις, δηλαδή (i) το ίδιο το Σύνταγμα, προβλέπει την αποζημίωση υπέρ των ατόμων (άρθρο 24 § 6) και (ii) η περίπτωση αφορά την προστασία της ατομικής ιδιοκτησίας των ατόμων.
3. Πειθαρχικές, είναι εύκολο να επιβληθούν ενόψει της γενικής ρήτρας του πειθαρχικού αδικήματος με την έννοια της παράβασης του υπαλληλικού καθήκοντος (άρθρα 205 και 206 ΥΚ).

Η ανωτέρω όμως προστασία πρακτικώς δεν εμφανίζεται ως αποτελεσματική για τα άτομα και το περιβάλλον.

■ Αποτελεσματική, λοιπόν, μέθοδος προστασίας, επειδή είναι νομικώς εφικτή, παραμένει η καλή διάθεση των αρμόδιων διοικητικών οργάνων να λάβουν «μέτρα» διοικητικά (προληπτικά ή κατασταλτικά, εκτός βεβαίως από την επιβολή κυρώσεων) για την προστασία του περιβάλλοντος.

Συμπερασματικώς, καταλήγει κανείς στην αρχική θέση: ότι, στην πραγματικότητα, οι διατάξεις του άρθρου 24 § 1 Συντ. είναι επιταγές κατευθυντήριες ή κατευθύνσεις επιτακτικές. Αλλά, έτσι κι αλλιώς, χωρίς την ύπαρξη εκτελεστικών νόμων είναι διατάξεις αναμφισβητήτως αναποτελεσματικές και ατελείς. Με την διάταξη 24 § 1 Συντ. προστατεύεται ευθέως το φυσικό και το πολιτισμικό περιβάλλον¹² και διατυπώνονται επιταγές με αυτοτέλεια και άμεση εφαρμογή¹³.

¹² ΣΤΕ 637/98

¹³ ΣΤΕ 2818/97

Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1992

Το Συμβούλιο της Επικρατείας ερμήνευσε την αρχή της αειφορίας «αυστηρά» (διασυνδέοντάς την αναγκαστικά σε πολλές περιπτώσεις με την αρχή της πρόληψης), την ερμήνευσε όμως και «αμυντικά» απέναντι στην έντονη αναπτυξιακή διαδικασία της δεκαετίας του '90 στην Ελλάδα. Η ρητή αναγνώριση της αρχής στο νέο άρθρο 24 Συντ. επιβάλλει τόσο στον κοινό νομοθέτη όσο και στη διοίκηση να ωθήσουν, με τη συνδρομή της επιστημονικής κοινότητας, την υπόθεση της αειφόρου ανάπτυξης ένα βήμα παραπέρα σε σχέση με τη σημερινή -νομολογιακά κυρίως διαμορφωμένη- πραγματικότητα. Ο στόχος της αειφορίας τέθηκε από το συνταγματικό νομοθέτη. Το νέο αυτό δεδομένο πρέπει να αξιοποιηθεί.

Η σύγκρουση της οικονομικής ελευθερίας που κατοχυρώνεται στο άρθρ. 5 παρ. 1 Συντ. ως ατομικό δικαίωμα συμμετοχής στην οικονομική ζωή της χώρας με τη συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος αντανάκλα τον διπλό ιδιωτικο-οικονομικό και κοινωνικό προσανατολισμό του Συντάγματος του 1975, το οποίο καθιέρωνε ένα σύστημα κοινωνικά προσανατολισμένης οικονομίας της αγοράς.

Αρχικά, η νομολογία του ΣτΕ, κατά τη στάθμιση μεταξύ της προστασίας του περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης, αναγνώριζε ευρεία διακριτική ευχέρεια της διοίκησης για τον προσδιορισμό της προκρινόμενης σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση συνταγματικής αξίας.

Ήδη από το 1977, εφαρμόζοντας και ερμηνεύοντας τις διατάξεις των άρθρων 24 αφενός και 5. 1 και 106. 1 αφετέρου, η νομολογία δέχεται τη δυνατότητα σύγκρουσης περιβαλλοντικών και ανάπτυξιακών αναγκών και συμφερόντων και υιοθετεί ως μέθοδο άρσης της σύγκρουσης την αρχή της στάθμισης συμφερόντων. Στη στάθμιση αυτή, συνεκτιμώνται όλοι οι παράγοντες που συνθέτουν το εθνικό συμφέρον και προκρίνεται η λύση που το εξυπηρετεί καλύτερα κάθε φορά, σε συνδυασμό και με την αληθή βούληση του νομοθέτη¹⁴.

Στην κλασική πλέον απόφαση ΟΛΣΤΕ 811/1977, το Δικαστήριο διατύπωσε ως κατευθυντήρια αρχή για την εναρμόνιση της εφαρμογής των διατάξεων των αρθ. 22 παρ. 1, 106 παρ. 1 και 24 Συντ την άποψη ότι «η Διοίκησης οφείλει εν απουσία νομοθετικής διατάξεως, να σταθμίζει και να συνεκτιμά πάντας τους εις τας ως άνω συνταγματικούς διατάξεις αναφερομένους παράγοντας, οίτινες δεν αποκλείεται εις συγκεκριμένην τινά περίπτωσιν να έχουν μάλλον βαρύνουσα σημασία εν σχέσει προς την υπό του άρθρου 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος διαγορευομένην προστασίαν του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος ως και των μνημείων και παραδοσιακών περιοχών και στοιχείων»

Στη νομολογία αυτή, ρητά ορίζεται ότι η συνεκτίμηση των διατάξεων που αφορούν την οικονομική ανάπτυξη δεν αποκλείεται να έχει βαρύνουσα σημασία σε σχέση με τις διατάξεις για την περιβαλλοντική προστασία. Η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία η προστασία του περιβάλλοντος κατέχει θέση σαφούς και επιτακτικής υποχρέωσης του Κράτους και αποτελεί επιτακτικό κανόνα δικαίου, ενώ οι διατάξεις περί οικονομικής ανάπτυξης προβλέπουν μέριμνα ή επιδίωξη υπό διατύπωση απλώς κατευθυντήρια, εμφανίζεται μόνο σε μειοψηφίες.

Στατιστική έρευνα της νομολογίας μέχρι το 1992 αποδεικνύει, ότι, σε αντίθεση με τη στάθμιση συμφερόντων στην περίπτωση της ιδιοκτησίας, η συνεκτίμηση οικονομικών και περιβαλλοντικών συμφερόντων κατέληγε συνηθέστερα υπέρ των

¹⁴ ΣΤΕ 810/77, 4591-92/77, 2034, 2038/78, 3047/80, 797, 1362/81, 3754/81 Ολομ., 262, 2196/82, 1069/84, 1615/88, 2281/92 Ολομ.

πρώτων. Η νομολογία αυτή, χαρακτηριστική της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής πραγματικότητας μιας χώρας αναπτυσσόμενης, έκανε εντυπωσιακή στροφή στις αρχές του 1993.



Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1992 ΚΑΙ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Σε μεταγενέστερες αποφάσεις του, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο τροποποίησε τη στάση του, αναγνωρίζοντας προτεραιότητα στην προστασία του περιβάλλοντος, την οποία αναγόρευσε, στην ουσία, σε ύψιστη αξία που επικρατεί σε κάθε περίπτωση συγκρούσεως της με άλλες συνταγματικές διατάξεις. Η υπεροχή της προστασίας του περιβάλλοντος δικαιολογείται νομικά με τη θεώρηση της ως έκφανσης του γενικού συμφέροντος που δικαιολογεί περιορισμούς της οικονομικής ελευθερίας ή ως ειδικής διάταξης εν σχέσει με τα άρθρα 5 παρ. 1, 22 παρ. 1 και 106 παρ. 1 Συντ. Η μέθοδος επίλυσης της σύγκρουσης είναι όμοια με αυτήν που ακολουθείται κατά τη στάθμιση της προστασίας του περιβάλλοντος με το δικαίωμα στην ιδιοκτησία. Η οικονομική ελευθερία διατηρείται ως θεμελιώδες δικαίωμα, η άσκηση του όμως οριοθετείται από ποιοτικά κριτήρια, με στόχο τη φιλική, σεβόμενη το περιβάλλον ανάπτυξη.¹⁵

Η αντίληψη περί βιώσιμης ανάπτυξης εντοπίζεται, ήδη, στην απόφαση ΣΤΕ 50/93, που αφορά τη σύγκρουση οικονομικών τουριστικών συμφερόντων και περιβαλλοντικών συμφερόντων, που συνδέονται με τον ιδιαίτερο φυσικό χαρακτήρα μιας περιοχής και συμφωνά με την οποία η Διοίκηση πρέπει να αποβλέπει στην ορθολογική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας στον ελλαδικό χώρο, στο πλαίσιο σχεδιασμένης ρύθμισης χρήσεων γης και στην ανάπτυξη μονάδων χωρίς υπέρβαση των ορίων κορεσμού κάθε περιοχής.

Για πρώτη φορά, η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης διακηρύσσεται αμέσως μετά, στη γνωστή υπόθεση Πετρόλα ΣΤΕ 53/93, μετά τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης, η οποία είχε διαταχθεί στο στάδιο της αναστολής εκτέλεσης. Η ΣΤΕ 53/1993 δέχεται ότι: «Η επιβαλλόμενη εις την πολιτείαν υποχρέωσις

¹⁵ Καλλία-Αντωνίου, Ηέκφραση της Αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης και της συνολικής προσέγγισης της ρύπανσης του περιβάλλοντος, ΠερΔικ 2/1998, σελ. 215 επ., της ίδιας, Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την κοινωνική πολιτική της Βιώσιμης ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος, 1999.

προστασίας του περιβάλλοντος δέον να αποτελεί θεμελιώδη γνώμονα κατά την λήψιν των δημοσίων αποφάσεων που επιτρέπουν δραστηριότητες συνδεδεμένες προς την οικονομική ανάπτυξη και ιδίως προς ίδρυσιν, επέκτασιν εκσυγχρονισμόν και λειτουργίαν των βιομηχανιών εις τρόπον ώστε η μεν έρευνα των συναφών περιβαλλοντικών, οικονομικών και τεχνικών ζητημάτων να γίνεται όχι χωριστά αλλά με πλήρη αλληλοσυσχέτισιν η δε απόφαση να διέπεται προεχόντως από την επικρατέστερον αρχήν της προλήψεως της βλάβης του περιβάλλοντος. Ειδικότερον δε κατά την χορήγησιν άδειας λειτουργίας πάσης μηχανολογικής εγκαταστάσεως δέον πρωτίστως να λαμβάνεται υπόψιν η επίδρασις αυτής επί του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής εν όψει και των τυχόν ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών τούτου αποκλειόμενης της χορηγήσεως της αδείας εις περίπτωσιν κατά την οποίαν απειλείται σοβαρά βλάβη ή αλλοίωσις αυτού ή κίνδυνος δια την υγείαν ανθρώπων».

Στη συνέχεια, η νομολογία, σε υπόθεση που αφορούσε την εγκατάσταση ιχθυοτροφείου ΣΤΕ 304/93, προσδιόρισε πώς αντιλαμβάνεται ο ακυρωτικός δικαστής την αρχή της βιώσιμης αναπτυξης: από τις διατάξεις του άρθρου 24, με το οποίο ανατίθεται στο Κράτος η υποχρέωση προστασίας του περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με αυτές του άρθρου 106.1, με το οποίο ανατίθεται στο Κράτος ο προγραμματισμός και συντονισμός της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα, ώστε να εξασφαλισθεί η οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας, απορρέει η αρχή ότι η αναπτυξιακή οικονομική πολιτική ασκείται σε συνδυασμό προς τη δημόσια πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος και με προέχουσα μέριμνα για την πρόληψη της βλάβης του περιβάλλοντος, ούτως ώστε η ανάπτυξη να είναι βιώσιμη.

Ενδεικτικά, η ΟΛΣΤΕ 2537/1996 έκανε δεκτή αίτηση ακυρώσεως Πράξης Υπουργικού Συμβουλίου με την οποία χορηγήθηκε στην εταιρία ΠΕΤΡΟΑΑ άδεια επέκτασης των εγκαταστάσεων της με την ίδρυση τριών νέων μονάδων συμπαραγωγής ατμού και ηλεκτρικής ενέργειας, ποιοτικής αναβάθμισης προϊόντων διυλιστηρίου και εξοπλισμού

παραγωγής αζώτου από τον ατμοσφαιρικό αέρα. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, κατά τη λήψη των επιβαλλόμενων από το αρθ. 24 παρ. 1 Συντ. μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος, πρέπει, «κατά την έννοια των μνημονευομένων διατάξεων (του αρθ. 24 παρ. 1 Συντ.) ερμηνευομένων ενόψει και των άρθρων 106 και 22παρ. 1 Συντ., να λαμβάνονται υπόψη από μέρους της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας και άλλοι παράγοντες αναγόμενοι στο γε-νικότερο εθνικό συμφέρον όπως είναι εκείνοι που σχετίζονται με τους σκοπούς της οικονομικής ανάπτυξης και της εξασφάλισης εργασίας στους πολίτες, σκοπούς για τους οποίους επίσης λαμβάνεται πρόνοια στο Σύνταγμα, στα μνημονευόμενα άρθρα 106 και 22 παρ. 1 αντίστοιχα. Η στάθμιση όμως των παραγόντων αυτών πρέπει να συμπορεύεται προς την υποχρέωση της Πολιτείας να μεριμνά για την προστασία του περιβάλλοντος, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται βιώσιμη ανάπτυξη στην οποία και απέβλεψε ο συντακτικός νομοθέτης».¹⁶

Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης συνέχισε να εμφανίζεται όλο και συχνότερα στις περιβαλλοντικές υποθέσεις. Στην απόφαση για την εκτροπή του ποταμού Αχελώου ΣΤΕ 2760/94, ο ακυρωτικός δικαστής, αναφερόμενος στη διάταξη του άρθρου 24, δηλώνει ότι με αυτήν θεσπίζεται η αρχή της πρόληψης της βλάβης του περιβάλλοντος και της διατήρησης των φυσικών πόρων, όχι μόνο για την παρούσα αλλά και για τις επόμενες γενιές. Επομένως, συμπεραίνει, «από την ίδια διάταξη απορρέουν οι περιορισμοί εκείνοι στην αναπτυξιακή πολιτική της πολιτείας, που είναι αναγκαίοι για την πρόληψη της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος, σε τρόπο ώστε όχι κάθε ανάπτυξη αλλά μόνον η βιώσιμη, εκείνη που δεν επιφέρει βλάβη στο περιβάλλον και άρα είναι διατηρήσιμη και όχι πρόσκαιρη, να είναι επιτρεπτή από το Σύνταγμα».

¹⁶Ομοίως ΣτΕ 2755/1994.

ΟΙ ΕΚΦΑΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Εν συνεχεία, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, ως εφαρμοστέα αρχή στην ελληνική έννομη τάξη, θεμελιώνει η νομολογία όχι μόνο στο Σύνταγμα, αλλά και στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (άρθρα Β, 2 και 130Ρ), που είχε ήδη κυρωθεί με το Ν. 2077/92.

■ **ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΚΤΩΝ**

Στην απόφαση ΣΤΕ 5235/96 με αντικείμενο την ήπια ανάπτυξη των ακτών, η αειφόρος ανάπτυξη ορίζεται ως εκείνη που ικανοποιεί τις εύλογες ανάγκες της παρούσας γενιάς, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανοποίηση των αναγκών των μελλουσών γενεών. Διακηρύσσεται, ότι «επιβάλλεται πρωτίστως η διατήρηση του φυσικού κεφαλαίου της χώρας για τη μεταβίβαση του ακέραίου στις επόμενες γενιές, ώστε να υπάρχει η επιβαλλόμενη ισότητα ικανοποιήσεως των αναγκών μεταξύ των γενεών».



■ **ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ**

Η σύνδεση με την αρχή της πρόληψης παραμένει θεμελιακή και στην απόφαση ΣΤΕ 2731/97 σχετικά με την προστασία της πανίδας (αρκούδα της Πίνδου) από τη διάνοιξη τμήματος της Εγνατίας οδού. Το δικαστήριο ορίζει, ότι η πολιτεία υποχρεούται να λαμβάνει προληπτικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, του οποίου ουσιώδες στοιχείο είναι η πανίδα και ιδίως τα

απειλούμενα ή κινδυνεύοντα είδη της. «Η συνταγματική απαίτηση της προληπτικής προστασίας πρέπει να ενσωματώνεται σε κάθε δημόσια πολιτική και ενέργεια του Κράτους, η οποία ούτω και μόνον καθίσταται βιώσιμος και επιτρεπτή». Στην ίδια απόφαση διατυπώνεται και η θέση, ότι τα δημόσια έργα, οσοδήποτε επιθυμητός και αν είναι ο αναπτυξιακός σκοπός τους, καθίστανται βιώσιμα μόνον εφόσον από αυτά δεν προκύπτει κίνδυνος βλάβης του περιβάλλοντος «υπό την εκτεθεί-σαν έννοια», δηλαδή αυτή της αειφόρου ανάπτυξης. Σύμφωνα με την απόφαση ΣΤΕ 2670/94. Επειδή, κατά το άρθρο 24 του Συντάγματος, η Πολιτεία έχει υποχρέωση να προστατεύει το φυσικό περιβάλλον και να λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για τη διαφύλαξη του. Με τη συνταγματική αυτή διάταξη θεσπίζεται η θεμελιώδης αρχή της πρόληψης της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος χάριν της οικολογικής ισορροπίας και της διατήρησης αυτού και των φυσικών πόρων προς όφελος όχι μόνο της παρούσας γενεάς αλλά και των επομένων.

Επομένως, από την ίδια διάταξη απορρέουν οι περιορισμοί εκείνοι στην αναπτυξιακή πολιτική της πολιτείας που είναι αναγκαίοι για την πρόληψη της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος, σε τρόπο ώστε όχι κάθε ανάπτυξη αλλά μόνον η βιώσιμη, δηλαδή εκείνη που δεν επιφέρει βλάβη στο περιβάλλον και άρα είναι διατηρήσιμη και όχι πρόσκαιρη, να είναι επιτρεπτή από το Σύνταγμα. Ειδικότερα, να μεν η κατασκευή δημόσιων έργων μπορεί να αποτελεί μέρος αναπτυξιακών προγραμμάτων, πλην, έχοντας άμεση επίδραση στο φυσικό περιβάλλον, μπορεί να αποτελεί, επίσης, μέγιστο κίνδυνο σοβαρής αλλοίωσης ή ακόμη και ανεπανόρθωτης καταστροφής αυτού, αν δεν γίνεται με περίσκεψη και πλήρη επιστημονική μελέτη όλων των επιπτώσεων της στο περιβάλλον, οπότε και μόνον είναι επιτρεπτή.

■ **ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

Στο «θεμελιώδη κανόνα της βιώσιμου αναπτύξεως» αναφέρονται και οι αποφάσεις ΣΤΕ 2805/97 και 2939-40/2000Ολομ. για τη μεταφορά ρεύματος υψηλής τάσης σε μικρά νησιά. Σύμφωνα με τον κανόνα αυτό, κατά την απόφαση, κάθε δημόσια

πολιτική, γενική ή ειδική, και κάθε διοικητική ή τεχνική παρέμβαση του Κράτους στο ανθρωπογενές και στο φυσικό περιβάλλον πρέπει να έχει ενσωματώσει τα προσήκοντα κριτήρια προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, ώστε η παρεχόμενη προστασία να είναι πλήρης και αποτελεσματική. Υπογραμμίζεται δε, ότι «η τήρηση



του ανωτέρω θεμελιώδους κανόνος είναι ευθύνη του δικαστή». Εξειδικεύοντας περαιτέρω αυτόν τον κανόνα, ο ακυρωτικός δικαστής επισημαίνει ότι τα τεχνικά έργα του Κράτους και του δημόσιου τομέα εν γένει «είναι επιτρεπτά, όχι μόνο όταν είναι τεχνικώς εφικτά, ενδεχομένως δε και οικονομικώς συμφέροντα, αλλά μόνον όσα είναι εξ αυτών

βιώσιμα, δηλ. μόνον εκείνα που είναι φιλικά προς το περιβάλλον εν τη έννοια ότι δύνανται να συνυπάρξουν με αυτό, χωρίς να το βλάπτουν βραχυπροθέσμως ή μακροπροθέσμως».

■ **ΒΙΩΣΙΜΟ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

Άλλη η απόφαση 4207/97 το δικαστήριο, με αφορμή την ίδρυση βιομηχανικής μονάδας επεξεργασίας, συσκευασίας και τυποποίησης αλιευμάτων σε αστική περιοχή της Αττικής, όρισε ότι μεταξύ των πρωταρχικών αποστολών του Κράτους

συγκαταλέγεται και η ισόρροπη κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων στην επικράτεια και η διασφάλιση βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος. Επιπρόσθετα στην απόφαση ΣΤΕ 2242/94, ορίζονται τα εξής «Επειδή, κατά τας διατάξεις του



άρθρου 24 του Συνταγματος επιβάλλεται εις την πολιτείαν, αφ' ενός μεν η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αφ' ετέρου δε ο ορθολογικός χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός προς εξασφάλιση των αρίστων δυνατών όρων διαβίωσης

Εκ του συνδυασμού των ανωτέρω διατάξεων συνάγεται ότι, συνιαγματικής προστασίας τύγχανε, όχι μόνον το φυσικό αλλά και, το «οικιστικόν» η «αστικόν» περιβάλλον εκ του οποίου εξαρτάται εν πολλοίς η υγεία και η ποιότης ζωής των κατοίκων των πόλεων. Μεταξύ δε των διαφόρων παραγόντων του αστικού περιβάλλοντος, πρόδηλον ζωτικήν σημασίαν έχουν οι ελεύθεροι κοινοχρηστοί χώροι πρασίνου, οι οποίοι, προκειμένου ιδία περι των συγχρονων μεγαπόλεων αποτελούν το εντελώς απαραίτητον διά την υγείαν των ανθρώπων υποκατάστατον του φυσικού περιβάλλοντος.

Η ανάγκη δε προστασίας των χώρων αυτών καθίσταται συνεχώς επιτακτικωτέρα, καθ' ο μέτρον επιχειρείται, φανερώς ή συγκεκριμένως, φαλκίδευσις της εκτάσεως αυτών προς επιδίωξιν άλλων δημοσίων σκοπών ένεκεν του υπέρογκου κόστους των απαλλοτριώσεων εις την σύγχρονον πόλιν. Τοιοιτοτρόπως η διατήρησις των χώρων αυτών αποτελεί πλέον υψίστην προτεραιότητα δια την προστασίαν της ποιότητος του αστικού περιβάλλοντος, εις τρόπον ώστε και ελαχίστης τοιαύτης εκτάσεως η απώλεια να λογίζεται ανεπίτρεπτος επι-δείνωσις του οικιστικού περιβάλλοντος. Εντεύθεν έπεται ότι δύναται μεν ο νομοθέτης, εις το πλαίσιον αστικών αναπλάσεων, να προβαίνει εις αναδιά-ταξιν των χώρων αυτών, αλλά μόνον υπό τον απαραίβατον όρον ότι εκ των αναπλάσεων τούτων δεν θα μειούται ουδ' επ' ελάχιστον η έκτασις των κοινοχρήστων τούτων χώρων, τούθ' όπερ υπόκειται εις τον πλήρη έλεγchon του ακυρωτικού δικαστού»

■ **ΒΙΩΣΙΜΟ ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ**

Ομοίως κρίθηκε με την ΣΤΕ 2502/99 ότι, σε συνάφεια προς την συνταγματική προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, επιβάλλεται ο ορθολογικός χωροταξικός σχεδιασμός, ουσιώδες στοιχείο του



οποίου είναι το οδικό δίκτυο. Αυτό υπόκειται σε συνολικό σχεδιασμό ώστε να καθίσταται βιώσιμο. Αποκλείονται επομένως οι αποσπασματικές και προγραμματικές επεμβάσεις και απαιτείται προέγκριση χωροθέτησης.

■ **ΒΙΩΣΙΜΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ**

Στον κανόνα της βιώσιμης ανάπτυξης, ο οποίος κατοχυρώνεται «τόσο στο Σύνταγμα (άρθρο 24) όσο και στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και ερμηνεύεται υπό το φως των διατάξεων της Διακήρυξης του Ρίο και της Ατζέντα 21», θεμελιώνεται κατά το δικαστήριο με την απόφαση ΣΤΕ 637/98 και η απαγόρευση κατασκευής και λειτουργίας μαρίνας σε παράκτιο παραδοσιακό οικισμό μικρός νήσου, η οποία αποτελεί ολόκληρη τόπο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Με τις αποφάσεις ΣΤΕ 3955-56/95 τονίζονται τα ακόλουθα επειδή σύμφωνα με το άρθρο 24 του Συντάγματος «το φυσικό περιβάλλον τελεί υπό την προστασίαν του Κράτους υποχρεουμένων να λαμβάνει προληπτικά και κατασταλτικά προς τούτο μέτρα. Εις την εννοίαν δ ε του φυσικού περιβάλλοντος εμπίπτουν και οι βιότοποι οι οποίοι δια των φυσικών ιδιοτήτων των αποτελούν αναπόσπαστον στοιχείον του οικείου οικοσυστήματος μετά της πανίδος και χλωρίδος αυτών. Εξ ετέρου, συνάγεται και η θεμελιώδης αρχή της προστασίας της βιοποικιλότητας, δυνάμει της οποίας τυγχάνουν ειδικής προστασίας είδη σπάνια ή απειλούμενα με εξαφανισίν. Εντεύθεν έπεται ότι εκ των αναγκών της προστασίας ταύτης αποκλείεται η ίδρυσις ή επέκτασις οικισμών πλησίον βιοτόπων και οικοσυστημάτων γενικώς πολλώ δε μάλλον όταν ωρισμένα εκ των εμβίων ειδών αυτών είναι σπάνια ή απειλούνται.

■ **ΒΙΩΣΙΜΗ ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ**

Η βιώσιμη ανάπτυξη προσδιορίσθηκε και σε σχέση με τη μεταλλευτική και εν γένει την εξορυκτική δραστηριότητα. Βιώσιμη χαρακτηρίσθηκε η μεταλλεία, η οποία «δεν συνίσταται μόνο στην αποφυγή προκλήσεως μονίμου βλάβης στο φυσικό

περιβάλλον εκ της εξορύξεως και στην αποκατάσταση του θιγέντος εκ της εκμεταλλεύσεως χώρου του, αλλά περιλαμβάνει ιδίως την φειδωλήν εξόρυξιν, η οποία συναρτάται προς την σπάνιν του μεταλλεύματος, τα συνολικά αποθέματα αυτού, την διαφύλαξιν επαρκών αποθεμάτων δια τας επομένας γενεάς δεδομένου ότι η εξόρυξις μεταλλεύματος, ήτοι πόρου μη ανανεώσιμου, αποτελεί ανάλωσιν φυσικού κεφαλαίου».

Από τις πλέον πρόσφατες αποφάσεις η ΣΤΕ 772/1998¹⁷ προέβη στην ακύρωση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για την εκμετάλλευση κοιτασμάτων βωξίτη στην κοινότητα Πολύδροσου Φωκίδας. «Επειδή εκ του θεμελιώδους κανόνος της βιώσιμου αναπτύξεως, κατοχυρούμενης τόσο εις το Σύνταγμα (άρθρο 24) όσο και εις την Συνθήκην του Μάαστριχτ (αρθ. 2B και 130 P) κυρωθείσαν δια του ν. 2077/1992, ήτοι της αναπτύξεως εκείνης η οποία ικανοποιεί τας εύλογους ανάγκας της παρούσης γενεάς χωρίς να θέτει εις κίνδυνον την ικανοποίηση των αναγκών των μελλουσών γενεών, προκύπτει ότι επιβάλλεται πρωτίστως η διατήρησις του φυσικού κεφαλαίου της χώρας δια την μεταβίβασιν του ακεραίου εις τας επομένας γενεάς ώστε να υπάρξει η επιβαλλόμενη ισότης ικανοποίησης των αναγκών μεταξύ των γενεών. Κατ' ακολουθίαν, εις τον θεμελιώδη κανόνα της βιωσιμότητας υπόκειται πάσα οικονομική και παραγωγική δραστηριότης, συμπεριλαμβανομένης και της εξορυκτικής τοιαύτης και δη της μεταλλευτικής. Η βιώσιμος δε μεταλλεία δεν συνίσταται απλώς και μόνον εις την αποφυγήν προκλήσεως μονίμου βλάβης εις το φυσικόν περιβάλλον εκ της εξορύξεως και εις την αποκατάσιν του θιγέντος εκ της εκμεταλλεύσεως χώρου του αλλά περιλαμβάνει ιδίως την φειδωλήν εξόρυξιν η οποία συναρτάται προς την σπάνιν του μεταλλεύματος, τα συνολικά αποθέματα αυτού, την διαφύλαξιν επαρκών αποθεμάτων δια τας επομένας γενεάς, την αναγκαιότητα της χρήσεως του μεταλλεύματος και, πάντως, την διατήρησιν επαρκούς αποταμιεύματος μέχρις της εξευρέσεως αναλόγου χρησιμότητος ανανεώσιμων πόρων, δεδομένου ότι η εξόρυξις μεταλλεύματος, ήτοι πόρου μη ανανεώσιμου αποτελεί ανάλωσιν φυσικού κεφαλαίου».

¹⁷ ΠερΔικ 2/1998, σ. 254, βλ. και / *Καράκωστα- Δ. Νίκα*, Ενέργεια και περιβάλλον στην προοπτική της Ευρώπης, Κοινοτικά κείμενα και ευρωπαϊκός χάρτης για την ενέργεια, 18ο συνέδριο της ΡΙΟΕ (Βερολίνο, 13-16 Οκτωβρίου 1996), 1998, όπου αναπτύσσεται ο προβληματισμός της διαπλοκής του περιβάλλοντος και της ενέργειας, υπό το πρίσμα της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης, στο πλαίσιο των σχετικών ρυθμίσεων τόσο του κοινοτικού όσο και του εθνικού δικαίου.

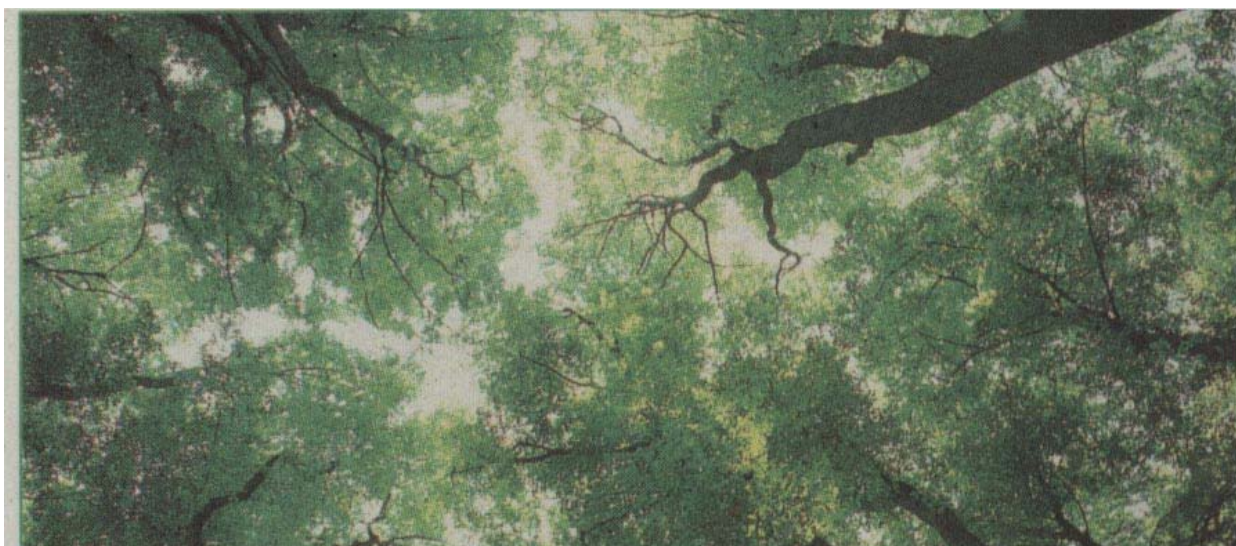
Το ΣΤΕ κατέληξε ότι απαιτείται προηγούμενη σχεδίαση της εξορυκτικής δραστηριότητας με γνώμονα όχι μόνο την ύπαρξη κοιτασμάτων αλλά τη συνδρομή όλων των όρων της βιωσιμότητας. Όπως ιδιαίτερης προσοχής χρήζει η περίπτωση κατά την οποία η μεταλλεία επιχειρείται σε ευαίσθητο οικοσύστημα στο οποίο επιτρέπεται μόνο ήπια ανάπτυξης η οποία, καταρχήν, είναι ασυμβίβαστη προς την μεταλλείαν. Σε αυτή την περίπτωση, η παραπάνω δραστηριότητα επιτρέπεται υπό αυστηρότατους όρους, μόνο αν συντρέχει μοναδικότητα και σπάνις του μεταλλεύματος η χρησιμοποίηση του οποίου επιβάλλεται χάριν δημοσίου συμφέροντος σε επίπεδο παραμέτρων της εθνικής οικονομίας.

Τα ανωτέρω αποτελούν ουσιώδη στοιχεία των καταρτιζόμενων μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Με τη μόνη σύμφωνη προς το Σύνταγμα ερμηνεία της, η διάταξη του αρθ. 4 § 6 ν. 1650/1986 βάσει της οποίας δεν απαιτείται προέγκριση χωροθέτησης στις μεταλλευτικές περιοχές, που έχουν καθοριστεί κατά την ισχύουσα σχετική νομοθεσία, έχει την έννοια ότι η χωροθέτηση παρέλκει, μόνο αν έχει προηγηθεί καθορισμός μεταλλευτικών περιοχών κατά διαδικασία παρέχουσα ανάλογες εγγυήσεις με εκείνες που προβλέπονται από το ν. 1650/1986.

Οι παραπάνω εγγυήσεις δεν παρέχονται από τη διάταξη του αρθ. 45 παρ5. ν. 998/1979 προκειμένου περί προαπαιτούμενης για την έναρξη μεταλλευτικής δραστηριότητας εντός δάσους μελέτης. Μια ακόμη πιο πρόσφατη απόφαση για τη βιώσιμη Μεταλλεία αποτέλεσε η ΣΤΕ 613/2002 για τα Μεταλλεία της Κασσάνδρας.

■ **ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΑΣΩΝ**

Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, τέλος, συνδέθηκε και με τη διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων. Κρίθηκε, ότι για τη βιώσιμη ανάπτυξη των δασών, πρέπει να εξασφαλίζεται από τη Διοίκηση, αφενός η παροχή έγκυρης, αξιόπιστης και ακριβούς πληροφόρησης και αφετέρου η απογραφή τους, η οποία πρέπει να ενημερώνεται και να σταθεροποιείται σε συσχέτιση με ιόν σχεδιασμό των χρήσεων της γης (κατάρτιση δασολογίου) (ΣΤΕ 2818/97).



ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο ν. 2742/1999 φιλοδοξεί να αποτελέσει το νέο ενιαίο θεσμικό πλαίσιο χωροταξίας στην Ελλάδα εγκαθιδρύοντας νέα όργανα, μέσα και διαδικασίες χωροταξικού σχεδιασμού. Διαρθρώνεται σε έξι κεφάλαια, από τα οποία τα τέσσερα πρώτα (άρθρα 1-14) αναφέρονται στους στόχους και κατευθυντήριες αρχές, στα όργανα, στα μέσα και στους μηχανισμούς εφαρμογής, ελέγχου και υποστήριξης του χωροταξικού σχεδιασμού, το πέμπτο κεφάλαιο (άρθρα 15-17) αφορά σε θέματα διοίκησης και διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, ενώ το τελευταίο κεφάλαιο (άρθρα 18-29) περιλαμβάνει τις μεταβατικές, καταργούμενες και τελικές διατάξεις, μεταξύ των οποίων και μια σειρά τροπολογιών που σχετίζονται με την αντιμετώπιση των συνεπειών του σεισμού της 7ης Σεπτεμβρίου 1999 στην Αθήνα, όπως η αποκατάσταση περιβάλλοντος ανενεργών λατομείων στο Νομό Αττικής (άρθρο 25) και η τροποποίηση του περίφημου άρθρου 25 του ν. 1337/1983 για τη δόμηση σε μη άρτια οικόπεδα (άρθρο 27), αλλά και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων, όπως η τροποποίηση διατάξεων των ν. 960/1979 και 2508/1997 (άρθρα 19 και 20), ο καθορισμός ορίων ζωνών προστασίας του Όρους Αιγάλεω (άρθρο 21), η φορολόγηση των χρηματιστηριακών συναλλαγών (άρθρο 22), η ρύθμιση θεμάτων Ειδικών Υπηρεσιών Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος και Ζωνών Ενεργού Πολεοδομίας (άρθρα 23 και 28), η ίδρυση Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (άρθρο 24) και η κατασκευή υπόγειου σταθμού στάθμευσης και βρεφονηπιακού σταθμού Βουλής (άρθρο 26).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διατάξεις του πρώτου κεφαλαίου του ν. 2742/1999 για τους γενικούς στόχους και τις κατευθυντήριες αρχές του χωροταξικού σχεδιασμού. Οι στόχοι κινούνται γύρω από το τρίπτυχο «προστασία-ανάπτυξη-συνοχή» (άρθρο 2 παρ. 1), ενώ προσδιορίζονται ενδεικτικά ορισμένες αρχές για την εκπλήρωση και εξειδίκευση των παραπάνω στόχων, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την κατάρτιση των προβλεπόμενων από το νόμο χωροταξικών πλαισίων και λοιπών σχεδίων (άρθρο 2 παρ. 2).

Στο δεύτερο κεφάλαιο καθορίζονται νέα όργανα χωροταξικού σχεδιασμού. Το κυριότερο είναι η Επιτροπή Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης (άρθρο 3), η οποία αποτελεί ένα συλλογικό διυπουργικό όργανο με αποφασιστικές αρμοδιότητες κατά το πρότυπο του καταργούμενου Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος του ν. 360/1976. Η σύνθεση της Επιτροπής είναι εξίσου φιλόδοξη με εκείνη του Συμβουλίου, στο οποίο μετείχε ο ίδιος ο Πρωθυπουργός και η οποία στέρησε από το όργανο αυτό κάθε ευελιξία και το καταδίκασε σχεδόν σε αδράνεια.

Η Επιτροπή είναι εννεαμελής και συγκροτείται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ως Πρόεδρο, και τους Υπουργούς Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών, Ανάπτυξης, Γεωργίας, Πολιτισμού, Εμπορικής Ναυτιλίας και Μεταφορών και Επικοινωνιών. Στην Επιτροπή μπορούν να συμμετέχουν, χωρίς δικαίωμα ψήφου, μετά από πρόσκληση του Προέδρου της, και άλλοι Υπουργοί, Αναπληρωτές Υπουργοί, Υφυπουργοί και Γενικοί Γραμματείς Υπουργείων, Σύμβουλοι του Πρωθυπουργού, Πρόεδροι, Αντιπρόεδροι, Διοικητές και Υποδιοικητές οργανισμών και επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς και Γενικοί Γραμματείς Περιφερειών, εφόσον συζητούνται θέματα αρμοδιότητας τους. Η συμμετοχή ακόμη και Συμβούλων του Πρωθυπουργού υπογραμμίζει το έντονο ενδιαφέρον και τη σημασία που αποδίδεται στην Επιτροπή, δεν είναι όμως άμοιρη προβλημάτων κυρίως σε σχέση με τη δημοκρατική νομιμοποίηση και το ρόλο των προσώπων αυτών, ο οποίος εμφανίζεται με το νόμο θεσμικά κατοχυρωμένος και αναβαθμισμένος. Στις συνεδριάσεις της Επιτροπής μετέχει, χωρίς δικαίωμα ψήφου, και ο Προϊστάμενος της Επιστημονικής Γραμματείας που συνιστάται στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων για την επιστημονική και διοικητική της υποστήριξη, ενώ μπορούν να προσκληθούν επίσης υπάλληλοι του ίδιου Υπουργείου, άλλων Υπουργείων, οργανισμών και επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα, εφόσον συζητούνται θέματα της αρμοδιότητας τους, καθώς και μέλη ΔΕΠ/ΑΕΙ, ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων και ειδικοί επιστήμονες που διαθέτουν ειδικευση και εμπειρία σε θέματα χωροταξίας.

Η Επιτροπή μπορεί να συνέρχεται και σε επίπεδο Γενικών ή Ειδικών Γραμματέων Υπουργείων για ορισμένα θέματα, καθώς και σε κάθε άλλη περίπτωση που κατά την κρίση του Προέδρου της το θέμα δεν είναι ιδιάζουσας σημασίας. Η Επιτροπή αποφασίζει για θέματα χωροταξίας γενικότερης σημασίας και λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την εφαρμογή της πολιτικής αειφόρου ανάπτυξης του εθνικού χώρου. Παρακολουθεί, εποπτεύει και συντονίζει την εφαρμογή της πολιτικής αυτής και των λοιπών αποφάσεων της. Στην αρμοδιότητα της Επιτροπής ανήκουν ιδίως ο σχεδιασμός ενιαίας και συντονισμένης πολιτικής για τη χωροταξία και την αειφόρο ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο, η έγκριση του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, ο συντονισμός των φορέων εφαρμογής και η εποπτεία εφαρμογής των παραπάνω πλαισίων, καθώς και η λήψη αποφάσεων για θέματα χωροταξίας και αειφόρου ανάπτυξης που εμπíπτον στην αρμοδιότητα περισσότερων Υπουργείων.

Το δεύτερο όργανο είναι το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξικού Σχε-διασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (άρθρο 4), το οποίο συνιστάται στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και συγκροτείται από εκπροσώπους της κρατικής διοίκησης, της τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού και των βασικών κοινωνικών και επιστημονικών φορέων που εμπλέκονται στο χωροταξικό σχεδιασμό, καθώς και από εκπροσώπους μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων εθνικής εμβέλειας που επιλέγονται με βάση το κριτήριο της αντιπρο-σωπευτικότητας. Η γραμματειακή και τεχνική υποστήριξη του Συμβουλίου αναλαμβάνεται από την ίδια Επιστημονική Γραμματεία που προβλέπεται στο προηγούμενο άρθρο για την επιστημονική και διοικητική υποστήριξη της Επιτροπής.

Το Συμβούλιο αποτελεί όργανο κοινωνικού διαλόγου και διαβούλευσης για θέματα ιδιαίτερης σημασίας που άπτονται του χωροταξικού σχεδιασμού και της αειφόρου ανάπτυξης. Έργο του Συμβουλίου είναι η υποβολή γνωμοδοτήσεων ή παρατηρήσεων και η διατύπωση προ-τάσεων σχετικά με την εθνική χωροταξική πολιτική και πολιτική αειφόρου ανάπτυξης και τα αναγκαία μέτρα και ενέργειες για την εφαρμογή τους. Ειδικότερα, το Συμβούλιο γνωμοδοτεί για το περιεχόμενο του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και

Αειφόρου Ανάπτυξης και συμμετέχει περιοδικώς με γνώμες και παρατηρήσεις στη διαδικασία παρακολούθησης, αξιολόγησης και αναθεώρησης τους.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του τρίτου κεφαλαίου του ν. 2742/1999 ο χωροταξικός σχεδιασμός ασκείται σε δύο επίπεδα, εθνικό και περιφερειακό, μέσω αντίστοιχων εθνικών, γενικού και ειδικών, και περιφερειακών πλαισίων χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης, τα οποία αντικαθιστούν τα καταργούμενα εθνικά, περιφερειακά και ειδικά χωροταξικά σχέδια και προγράμματα που πρόβλεπε ο ν. 360/1976. Με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (άρθρο 6) καθορίζονται οι στρατηγικές κατευθύνσεις μιας αποτελεσματικής, ισόρροπης και αρμονικής οργάνωσης και ανάπτυξης του εθνικού χώρου, σε συνάρτηση με το εθνικό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων και τα προγράμματα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας. Το Γενικό Πλαίσιο καταρτίζεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σε συνεργασία με άλλα αρμόδια Υπουργεία και οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, και εγκρίνεται από την Ολομέλεια της Βουλής κατά το άρθρο 79 παρ. 8 του Συντάγματος μετά από προηγούμενη γνωμοδότηση του Συμβουλίου και έγκριση της Επιτροπής.

Τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (άρθρο 7) εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου, είτε σε επίπεδο ορισμένων τομέων ή κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας ή των δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής και διοικητικής υποδομής εθνικού ενδιαφέροντος (με εξαίρεση τα δίκτυα και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών), είτε σε ορισμένες ειδικές περιοχές ή άλλες ενότητες του εθνικού χώρου που παρουσιάζουν κρίσιμα κοινωνικά, αναπτυξιακά και περιβαλλοντικά προβλήματα.

Τα Ειδικά Πλαίσια, που συνοδεύονται από πρόγραμμα δράσης και έχουν ενεργό επιχειρησιακό χαρακτήρα, καταρτίζονται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, σε συνεργασία με τα κατά περίπτωση αρμόδια Υπουργεία και λοιπούς αρμόδιους οργανισμούς, και εγκρίνονται με απόφαση της Επιτροπής ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Η απόφαση δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Με τα 77 πε-

ριφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (άρθρο 8) καθορίζονται σε κάθε περιφέρεια της χώρας οι στρατηγικοί στόχοι και κατευθύνσεις για την οργάνωση και διαχείριση του χώρου και την προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος, σε συνάρτηση με το περιφερειακό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων και τα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Στο αναπτυξιακό πρόγραμμα κάθε περιφέρειας περιλαμβάνονται μάλιστα κατά προτεραιότητα τα έργα και οι δράσεις που προωθούν την εφαρμογή του Περιφερειακού Πλαισίου με προοπτική πέντε ετών από την έγκρισή του, εφόσον δε προκύπτει τεκμηριωμένη προς τούτο ανάγκη, οι γενικές κατευθύνσεις και προτάσεις του μπορούν να εξειδικεύονται περαιτέρω στο επίπεδο των εδαφικών ορίων των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων ή άλλων γεωγραφικών ενότητων της περιφέρειας.

Τα Περιφερειακά Πλαίσια, που συνοδεύονται επίσης από συγκεκριμένο πρόγραμμα δράσης, εναρμονίζονται με τις κατευθύνσεις του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και εξειδικεύουν και συμπληρώνουν τις βασικές προτεραιότητες και επιλογές τους. Καταρτίζονται είτε με πρωτοβουλία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων είτε με πρωτοβουλία της περιφέρειας, ενώ κατά τη διαδικασία εκπόνησης των σχετικών μελετών προβλέπεται η γνωμοδότηση του οικείου Περιφερειακού Συμβουλίου και των αντίστοιχων Οργανισμών Ρυθμιστικού Σχεδίου για τις περιοχές αρμοδιότητάς τους.

Τα Περιφερειακά Πλαίσια εγκρίνονται με αποφάσεις του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, παρέχεται όμως η δυνατότητα μεταβιβάσεως της σχετικής αρμοδιότητας στους Γενικούς Γραμματείς των Περιφερειών με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται μετά από πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Τόσο το Γενικό όσο και τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης αποτελούν τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του κράτους, των δημόσιων οργανισμών και επιχειρήσεων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του εθνικού και περιφερειακού χώρου. Παράλληλα ορίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία

περιοδικής αναθεώρησης και συνεχούς παρακολούθησης και αξιολόγησης του Γενικού και των Ειδικών και Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, ώστε να διασφαλίζεται η έγκαιρη επισήμανση και αντιμετώπιση δυσχερειών στο στάδιο της εφαρμογής και η προσαρμογή τους στις συνεχώς μεταβαλλόμενες διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές ή διαπεριφερειακές τάσεις, ανάγκες και δεδομένα.

Ως προς τις έννομες συνέπειες της εγκρίσεως των Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης το άρθρο 9 του ν. 2742/1999 θεσπίζει ρητά την υποχρέωση εναρμονίσεως των λοιπών μορφών χωρικού σχεδιασμού που αναπτύσσονται σε τοπικό επίπεδο προς τις επιλογές ή κατευθύνσεις τους. Αυτό σημαίνει ότι τα εγκεκριμένα Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης δεν αποτελούν μόνο κατευθυντήριες οδηγίες για τη σύνταξη των ειδικότερων ρυθμιστικών και πολεοδομικών σχεδίων και μελετών, αλλά προσλαμβάνουν νομικά δεσμευτικό και επιτακτικό χαρακτήρα και έχουν τις βασικές ιδιότητες των κανόνων δικαίου.

Το τέταρτο κεφάλαιο του ν. 2742/1999 προβλέπει μια σειρά μηχανισμών εφαρμογής, ελέγχου και υποστήριξης του χωροταξικού σχεδιασμού. Μεταξύ αυτών καθορίζονται ο τρόπος χαρακτηρισμού και οριοθέτησης των Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων (άρθρο 10) και των Περιοχών Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (άρθρο 11), καθώς και οι στόχοι, το περιεχόμενο και η διαδικασία κατάρτισης, έγκρισης και αξιολόγησης των Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (άρθρο 12). Προσδιορίζεται επίσης το περιεχόμενο και η λειτουργία των μηχανισμών χρηματοδότησης του χωροταξικού σχεδιασμού που λαμβάνουν τη μορφή επιβολής τελών και είσπραξης εσόδων από την πώληση πνευματικών προϊόντων (άρθρο 13), ενώ καθορίζεται το περιεχόμενο και ο τρόπος λειτουργίας του Εθνικού Δικτύου Πληροφοριών για το Χωροταξικό Σχεδιασμό που αναμένεται να αποτελέσει ένα σύγχρονο μηχανισμό τεκμηρίωσης και υποστήριξης της διαδικασίας του εθνικού και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού (άρθρο 14).

Από τις λοιπές ρυθμίσεις του ν. 2742/1999 ενδιαφέρον παρουσιάζουν τέλος οι μεταβατικές και καταργούμενες διατάξεις, με τις οποίες ρυθμίζεται η τύχη των αποφάσεων του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος του ν. 360/1976, παρέχεται η δυνατότητα

εφαρμογής του ειδικού καθεστώτος των Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων και προβλέπεται η κατ' εξαίρεση κατάρτιση και έγκριση του Γενικού και των Ειδικών και Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης κατά την πρώτη εφαρμογή του νόμου αυτού (άρθρο 18).



ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΚΥΡΩΤΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗ

Η νομολογία περί Αειφόρου Αναπτύξεως θέτει έντονο το ζήτημα των ορίων του ελέγχου του ακυρωτικού δικαστή. Δεδομένου ότι η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί έννοια επιστημονική-τεχνική, της οποίας το περιεχόμενο εκφεύγει των ορίων ελέγχου του ακυρωτικού δικαστή, είναι παρακινδυνευμένη η άποψη ότι η βιωσιμότητα είναι νομική έννοια και το Ζήτημα αν ορισμένο ανθρωπογενές σύστημα, μικρό ή μεγάλο είναι βιώσιμο, αποτελεί σύνθετη (νομική και πραγματική κρίση) περί του αν το επίμαχο σύστημα προκαλεί μείωση ή υποβάθμιση του φυσικού κεφαλαίου¹⁸.

Υποστηρίζεται η άποψη ότι η τήρηση του άρθρου 24 παρ.1 του Συντάγματος υπόκειται στον οριακό έλεγχο του ακυρωτικού δικαστή. Ο δικαστής οφείλει να σταθμίσει, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, τόσο την συνδρομή των λόγων δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν την «κατ' εξαίρεση επέμβαση», όσο και το «προσήκον μέτρο» της επέμβασης, διότι ο δικαστής εκτιμά «τα μέγιστα ανεκτά όρια αλλοιώσεως του φυσικού περιβάλλοντος» (ΣΤΕ 772/1992). Έτσι, ο δικαστής θα κρίνει αν και πόσο προσβάλλεται το περιβάλλον, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις του Συντάγματος και τα διδάγματα της κοινής πείρας.

Το γεγονός ότι η «κρίση αυτή ανήκει πλήρως στο δικαστή υποβοηθούμενο από τυχόν υπάρχουσα Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αλλά και από όλα τα αποδεικτικά μέσα που αυτός ήθελε κρίνει αναγκαία (λ.χ. αυτοψία, πραγματογνωμοσύνη)», δεν είναι αρκετά πειστική, δεδομένου ότι για την αξιολόγηση της βιωσιμότητας ή μη ενός έργου ή μιας δραστηριότητας δεν αρκούν οι κανόνες της λογικής και τα διδάγματα της κοινής πείρας. Απαιτούνται εξειδικευμένες επιστημονικές-τεχνικές γνώσεις, η αξιολόγηση των οποίων δεν μπορεί να εξαντλείται σε αυτοψίες και πραγματογνωμοσύνες και μάλιστα κατά την

¹⁸ Βλ. Μ. Δεκλερή, «Ο δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος» 1996, σ. 74.

απόλυτη κρίση του ακυρωτικο δικαστή, ο οποίος δεν δεσμεύεται δικονομικά να τις διατάξει.

Την ορθότερη αυτή άποψη για τα όρια του ακυρωτικού ελέγχου φαίνεται να ασπάζεται νεότερη νομολογία (ΣΤΕ 3478/2000 για την εκτροπή του Αχελώου και απόφαση ΣΤΕ 613/2002 για τα Μεταλλεία της Κασσάνδρας), σύμφωνα με την οποία, «η ευθεία αξιολόγηση από μέρους του δικαστή των συνεπειών ορισμένου έργου ή δραστηριότητας και η κρίση αν η πραγματοποίησή του αντίκειται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης εξέρχονται των ορίων του ακυρωτικού ελέγχου, διότι προϋποθέτουν διαπίστωση πραγματικών καταστάσεων, διερεύνηση τεχνικών θεμάτων, ουσιαστικές εκτιμήσεις και στάθμιση στηριζόμενη στις εκτιμήσεις αυτές».



Η ΑΛΛΑΓΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΡΧΩΝ

Είναι βέβαιο ότι μια αλλαγή προς την κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης σημαίνει αλλαγές στο βιομηχανικό προφίλ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελλάδας συγκεκριμένα. Γι' αυτό το λόγο η στροφή προς την Αειφορία πρέπει να γίνει σταδιακά. Η επιλογή των εργαλείων πρέπει να προσδιοριστεί με κριτήρια,

- την καλύτερη αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού,
- τη σώφρονα διαχείριση και διαφύλαξη των περιβαλλοντικών πόρων και
- τη χρήση καθαρής τεχνολογίας.

Ο τελευταίος αυτός παράγοντας έχει αποφασιστική σημασία στο να μετατρέψει την οικολογικο-οικονομική σχέση από αρνητική σε θετική.

Η νέα αυτή ενσωματωμένη τεχνολογία θα οδηγήσει σε μειωμένη ανάγκη των περιβαλλοντικών πόρων, μέσω των εξής παραγόντων: της βελτιωμένης «φυσικής παραγωγικότητας» των προϊόντων, π.χ. αυξημένη ενεργειακή επάρκεια, προϊόντα με χαμηλότερο δείκτη πρώτων υλών, της μεγαλύτερης διάρκειας ζωής του προϊόντος, π.χ. κάνοντας πιο ελκυστικές τις υπηρεσίες επισκευής, οι οποίες απαιτούν και υψηλό δείκτη εργασιακής απασχόλησης, της αυξημένης επαναχρησιμοποίησης; και ανακύκλωσης, π.χ. χρησιμοποιώντας τις ίδιες προίτες ύλες ή ανταλλακτικά πιο συχνά και της πιο εξελιγμένης; τεχνολογίας στην παραγωγή, π.χ. οι παραγωγικές διαδικασίες και όχι οι τελικοί καταναλωτές παράγουν τις μεγαλύτερες ποσότητες υγρών και στερεών αποβλήτων.

Τέλος, πρέπει να υπογραμμιστεί ο σημαντικός ρόλος των δημόσιων αρχών στο ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης. Η σημασία του δημόσιου τομέα, αφ' ενός μέσω της νομοθεσίας αλλά και λόγω της παρεμβατικής πολιτικής που ασκείται στις οικονομικές δραστηριότητες, είναι εμφανής. Στη γενική προσπάθεια επίτευξης μιας αειφόρου ανάπτυξης οι κυβερνήσεις έχουν εξαιρετικά μεγάλη ευθύνη, τόσο όσον αφορά στις καθαρά κρατικές δραστηριότητες όσο και αυτές που απλώς ελέγχονται από το κράτος. Οφείλουν να δημιουργήσουν το απαραίτητο πλαίσιο και τις προϋποθέσεις, να δημιουργήσουν κίνητρα και να άρουν τα εμπόδια, ώστε να διευκολύνουν τα άτομα και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στους ρόλους που τους αναλογούν.

Ειδικά οι τοπικές και περιφερειακές αρχές έχουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης, μέσω της άσκησης των καθηκόντων και των αρμοδιοτήτων, που τους απονέμουν το Σύνταγμα –πια ευθέως-καθώς και οι κοινοτικές οδηγίες και κανονισμοί, στο πλαίσιο της αρχής της επικουρικότητας.

Τα πιο σημαντικά πεδία δράσης τους είναι:

- α) ο χωροταξικός σχεδιασμός σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου να προστατευτούν περιοχές με αξία, μνημεία της φύσης και τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, να βελτιωθούν οι αστικοί πολεοδομικοί ιστοί και να βελτιστοποιηθεί η επάρκεια της ενέργειας και της συγκοινωνίας,
- β) η οικονομική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο, μέσω της εξασφάλισης βιώσιμης χρήσης των αναγκαίων πόρων,
- γ) η ενίσχυση έργων υποδομής, όπως είναι ο σχεδιασμός και η διαχείριση των οδών, των αποθεμάτων ύδατος και της διαχείρισης των αποβλήτων,
- δ) ο έλεγχος της βιομηχανικής ρύπανσης, μέσω της ελεγχόμενης και υπεύθυνης χορήγησης αδειών σκοπιμότητας και διάθεσης αποβλήτων, της χρήσης καθαρής τεχνολογίας και της δυνατότητας πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες,
- ε) η διάθεση των αποβλήτων, μέσω της αυστηρής εφαρμογής της προβλεπόμενης ιεράρχησης του τρόπου διάθεσης των αποβλήτων, δηλαδή πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλιση, καύση, επιφανειακή απόθεση, ώστε να εξασφαλίζεται και η μείωση των προβλημάτων διάθεσης των αποβλήτων και να εξοικονομούνται ενέργεια και πρώτες ύλες,
- στ) η συγκοινωνία, ώστε τα σχέδια μεταφοράς και κυκλοφορίας να είναι πλήρως ενταγμένα στη διαδικασία σχεδιασμού,
- ζ) η δημόσια πληροφόρηση, παιδεία και εκπαίδευση, ώστε να διευκολύνεται η μεγαλύτερη δημόσια συμμετοχή στην προστασία του περιβάλλοντος και να βελτιώνεται η δημόσια εμπιστοσύνη, και
- η) η εσωτερική επιθεώρηση, ώστε οι δημόσιες αρχές να αναλύουν κριτικά τις ίδιες τους τις δραστηριότητες

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΗΤΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η Ελληνική Προεδρία - σε μια σημαντική και δύσκολη περίοδο κατά την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση θα υποδεχθεί ακόμη δέκα Κράτη-Μέλη θα επιδιώξει να διαφυλάξει το Περιβάλλον ως βασικό παράγοντα για τη μελλοντική ευημερία και ποιότητα ζωής.

Η Ελλάδα είναι αποφασισμένη να εργαστεί με τους εταίρους της και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για να προωθήσει αποτελεσματικά τις δεσμεύσεις που αναλήφθηκαν στο Πρόγραμμα Εφαρμογής και στις Πρωτοβουλίες Τύπου II του Γιοχάνεσμπουργκ και να δώσει περαιτέρω ώθηση στην εφαρμογή της Στρατηγικής της Ένωσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και σε επίπεδο Ένωσης. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η περιβαλλοντική διάσταση της διαδικασίας της Λισαβόνας και γίνεται πιο αποτελεσματική ή διαδικασία του Κάρντιφ για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων στις τομεακές πολιτικές.

Συνεπώς, κατά την ετήσια ανασκόπηση της Στρατηγικής της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη το Εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2003 θα έχει μια μοναδική ευκαιρία: να αποσαφήνισι τις βασικές δράσεις που πρέπει να αναληφθούν σε βασικούς τομείς προτεραιότητας και να υποδείξει τρόπους για την εφαρμογή των αποτελεσμάτων του Γιοχάνεσμπουργκ, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Γκέτεμποργκ και του 6ου Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον.

Στο πλαίσιο αυτό, η Ελληνική Προεδρία θα επιδιώξει την εφαρμογή του δεκαετούς προγράμματος για την "Αειφόρο Παραγωγή και Κατανάλωση", δίνοντας έμφαση στον ρόλο που μπορούν να παίξουν οι καθαρές τεχνολογίες και δράσεις για οικολογική αποδοτικότητα και υποδεικνύοντας μέτρα που θα συμβάλουν στην επίτευξη του

στόχου της αποσύζευξης της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των φυσικών πόρων και την περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Παράλληλα, η Ελληνική Προεδρία θα επιστήσει την προσοχή της στη σύνδεση του στόχου της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας με αυτόν της ενίσχυσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας, μέσω της αύξησης της αποδοτικότητας στη χρήση των πόρων στις παραγωγικές διαδικασίες, καθώς και μέσω της προστιθέμενης αξίας που αντιπροσωπεύουν τα "πράσινα" προϊόντα και υπηρεσίες.

Εξάλλου, η Ελληνική Προεδρία θα ενισχύσει την εφαρμογή των Πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Νερό και την Ενέργεια. Ιδιαίτερα, στο πλαίσιο της Δήλωσης της Ένωσης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, η Ελληνική Προεδρία θα προωθήσει μέτρα μια παγκόσμια στρατηγική για τα χημικά, για την καταπολέμηση της φτώχειας, την προστασία των φυσικών πόρων και την ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας, το εμπόριο, τη χρηματοδότηση της Ανάπτυξης και τη Διακυβέρνηση.

Επιπροσθέτως, η Ελληνική Προεδρία θα αποδώσει σημασία στην προώθηση της εφαρμογής των Ευρωπαϊκών και των αντίστοιχων Εθνικών Στρατηγικών για την Αειφόρο Ανάπτυξη, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις επιταγές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Γκέτεμποργκ.

Εξάλλου, στις προτεραιότητες της Ελληνικής Προεδρίας για το Περιβάλλον, εντάσσεται και προώθηση εφαρμογής των στόχων του 6ου Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον, σε άμεση σχέση με τη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη και των

επιμέρους θεματικών στρατηγικών που η τελευταία προβλέπει. Επιπροσθέτως, ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται στην επεξεργασία του νομοθετικού έργου, τόσο εκείνου που ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη όσο και νέων προτάσεων που αναμένεται να υποβληθούν από την Επιτροπή.

Οι τελευταίες αφορούν:

- Στην πρόταση οδηγίας που θεσπίζει ένα ισχυρό κοινοτικό σύστημα Περιβαλλοντικής Ευθύνης βάσει της αρχής "Ο ρυπαίνων πληρώνει",
- Στο πρόγραμμα για την παρακολούθηση των Δασών και των επιδράσεων στα δασικά οικοσυστήματα,
- Στην ανάπτυξη της θεματικής Στρατηγικής για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, που θα προωθήσει την εφαρμογή μιας από τις θεματικές στρατηγικές του έκτου προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον και αφετέρου για την εξασφάλιση καλύτερης ποιότητας των νερών κολύμβησης αλλά και καλύτερων καύσιμων για την ναυσιπλοΐα.

Η Ελληνική Προεδρία θα εξετάσει επίσης :

- Το νομοθετικό πακέτο της Επιτροπής για τα Χημικά Προϊόντα,
- Την οδηγία για την Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη,
- Την εφαρμογή της Σύμβασης Ωρχους στα κοινοτικά θεσμικά όργανα.

Στα Διεθνή Forums, καθοριστική θα είναι η επιδίωξη της Ελληνικής Προεδρίας για τη διατήρηση και ενίσχυση του ηγετικού ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να υλοποιηθούν οι δεσμεύσεις του Γιοχάνεσμπουργκ και να ενισχυθεί η παγκόσμια αναπτυξιακή συνεργασία.

Στη διάσκεψη του Κιέβου, η Ελλάδα θα εργαστεί, από κοινού με όλους τους συμμετέχοντες για την ενίσχυση του περιβαλλοντικού πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης στο περιφερειακό επίπεδο της ΟΕΕ/ΟΗΕ.

Ιδιαίτερη, εξάλλου, έμφαση θα δοθεί στον τομέα των υδάτινων πόρων με την ευκαιρία του 3ου Παγκόσμιου Forum στο Κυότο. Επίσης, ζωτικής σημασίας για την Ελληνική Προεδρία είναι η ευρύτερη προβολή και εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τα νερά, η οποία παρουσιάστηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ.

Είναι προφανές ότι τα παγκόσμια περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως αυτό των κλιματικών αλλαγών και της εφαρμογής του Πρωτοκόλλου του Κυότο, της βιοποικιλότητας και της βιοασφάλειας παραμένουν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της Ελληνικής Προεδρίας.

Ειδικά σε ό,τι αφορά στο Πρωτόκολλο του Κυότο, η Ελληνική Προεδρία, με την συμπαράσταση των εταίρων της και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θα εργαστεί ώστε να τεθε σε ισχύ το συντομότερο δυνατό μέσω της κύρωσης του και από άλλες χώρες. Επιπλέον, η Ελληνική Προεδρία θα προωθήσει τόσο τα θέματα άμεσης εφαρμογής του Πρωτοκόλλου, όσο και την επεξεργασία των επομένων βημάτων για την επίτευξη του Απώτερου Στόχου τη Σύμβασης - Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται δυνατή η συμβολή όλων στη μείζονα αυτή προσπάθεια για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώ επίσης και η άντληση οφελών για όλους.

Στόχος της Ελληνικής Προεδρίας είναι να βάλλει την Ελλάδα και την Ευρώπη σε τροχιά Αειφόρου Ανάπτυξης.¹⁹

¹⁹ Βλ. <http://www.minenv.gr/proedria/prote>

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ - CASE STUDY ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ COCOMAT MAXI ABEE

Στα πλαίσια της εργασίας μου εξέτασα το παράδειγμα της εταιρείας COCOMAT από το οποίο αντλήσα χρήσιμα συμπεράσματα για το πώς η συγκεκριμένη επιχείρηση εναρμονίζει την αρχή της αειφορίας στην επιχειρηματική της δράση, καθώς και η περιβαλλοντική ηθική που έχει αναπτύξει. Οι δύο αυτές θεματικές ενότητες σε έναν καταπληκτικό συνδυασμό στην συγκεκριμένη εταιρεία οδηγούν σε αξιόλογες καινοτομικές λύσεις

Τα στοιχεία που παραθέτω στη συνέχεια προήλθαν από τις εξής ενέργειες:

- Συνέντευξη μου με την κα. Λιανού υπεύθυνη τμήματος TQM
- Συμπλήρωση δύο ερωτηματολογίων, από την κ. Λιανού και από τον κ. Ευμορφόπουλο γενικό διευθυντή.
- Παρακολούθηση ενός σεμιναρίου – συνεδρίασης εργαζομένων στα κεντρικά γραφεία της εταιρείας.
- Έντυπο υλικό που μου παρέιχε ο κ. Ευμορφόπουλος με στοιχεία ιστορικά και οικονομικά της επιχείρησης

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ MAXI COCOMAT ABEE

Η COCO-MAT ιδρύθηκε το 1989 στην Αθήνα, όπου αρχικά δραστηριοποιήθηκε στην παραγωγή στρωμάτων από φυσικά υλικά. Το 1992, η έδρα της εταιρείας μεταφέρθηκε στην Βιομηχανική Περιοχή της Ξάνθης, όπου τα προϊόντα της εταιρείας παράγονται σε εργοστάσιο συνολικής έκτασης 123.000 μ², με κτιριακές εγκαταστάσεις 25.000 μ². Σήμερα η COCO-MAT απασχολεί 198 εργαζόμενους. Από τα πρώτα της βήματα, η εταιρεία ανέπτυξε μια πολιτική με επίκεντρο την

Ποιότητα, και συμμετέχει στο Μοντέλο Επιχειρησιακής Αριστείας του EFQM από το 1997.

Το όραμα των ιδρυτών της COCO-MAT είναι η κατάκτηση της κορυφής, σε παγκόσμιο επίπεδο, στην κατασκευή φυσικών προϊόντων ύπνου και η συμμετοχή στη διαμόρφωση μιας αειφόρου παιδείας, που θα αγκαλιάζει όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Κατά τα 11 χρόνια λειτουργίας της, η εταιρεία έχει κερδίσει σημαντικά βραβεία και κορυφαίες διακρίσεις, επιδεικνύοντας θετικότερα αποτελέσματα σε θέματα ποιότητας, διαχείρισης προσωπικού, προστασίας του περιβάλλοντος, μεθόδων παραγωγής, συμβολής της σε κοινωνικά θέματα. Τέτοια βραβεία και διακρίσεις, όπως το Πρώτο Βραβείο από το Υπουργείο Ανάπτυξης, για τις πρωτοποριακές μεθόδους παραγωγής και τα φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα, το Βραβείο Ποιότητας το 1998, επίσης από το Υπουργείο Ανάπτυξης και το βραβείο Οικολογίας το 1998 από το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών, μας κάνουν υπερήφανους για τα επιτεύγματά μας και μας δίνουν δύναμη για να συνεχίσουμε με το ίδιο πάθος τις προσπάθειές μας προς την Αριστεία.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ COCOMAT ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤQM ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

Στην εταιρεία εφαρμόζεται Σύστημα Διαχείρισης Ποιότητας και Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης²⁰, τα οποία σχεδιάστηκαν και λειτουργούν στη βάση των απαιτήσεων των προτύπων ISO 9001:2000 και ISO 14001 αντίστοιχα. Ακολουθείται πιστά η διαδικασία διασφάλισης της ποιότητας των πρώτων υλών του Συστήματος Ποιότητας της εταιρείας, κατά το πρότυπο του ISO 9001:2000. Το 1996 ήταν η πρώτη στρωματοποιία στην Ευρώπη που πέτυχε την πιστοποίηση κατά ISO 9001:1994. Το Σύστημα Ποιότητας της εταιρείας περιέχει

²⁰ <http://www.emsnet.gr>

συγκεκριμένες διαδικασίες που έχουν στόχο την εξασφάλιση της ικανοποίησης του πελάτη.

Η πολιτική της COCO-MAT βασίζεται στην **αειφόρο ανάπτυξη** σύμφωνα με την ΚΑΝ 1836/1993 / L-168 και εστιάζεται σε τέσσερις βασικούς άξονες:

- ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
- ΕΣΤΙΑΣΗ ΣΤΟΝ ΠΕΛΑΤΗ
- ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

Η Διοίκηση της COCO- MAT λειτουργεί σαν πρότυπο μεθοδικότητας για τους εργαζόμενους και ακολουθεί τις καθορισμένες και γραπτές διαδικασίες του Συστήματος Διαχείρισης Ποιότητας και του Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης. Δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα άτομα, εξετάζει διαρκώς τις πληροφορίες που συγκεντρώνονται αναφορικά με τις απόψεις των πελατών, και πληροφορεί τους εργαζόμενους σχετικά μ' αυτές.

Μια από τις βασικές επιλογές που ακολουθούνται από την Διοίκηση της COCO-MAT είναι η εμφύσηση στο προσωπικό της εταιρείας πνεύματος αλληλεγγύης και συνεργασίας. Αυτό επιτυγχάνεται με την ηθική στήριξη και παρότρυνση των εργαζομένων, την ανάθεση πρωτοβουλιών σε αυτούς και την ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος μέσα από τη δράση εργαζόμενων ομάδων.

Η COCO-MAT επιδεικνύει ιδιαίτερη ευαισθησία στην προστασία του **περιβάλλοντος**, γεγονός που αποδεικνύεται από ένα μεγάλο αριθμό επιλογών της, όπως η μη χρήση χημικών και η χρήση ανακυκλώσιμων υλικών για τη συσκευασία των προϊόντων της εταιρείας (μεταφορά στρωμάτων σε βαμβακερές θήκες), η χρήση διαφημιστικού καταλόγου από φύκια κλπ.

Οι νέες τεχνολογίες είναι ένα ακόμη σημείο αναφοράς για την εταιρεία. Η συμβολή τους στη διαμόρφωση και υλοποίηση της πολιτικής και στρατηγικής είναι σημαντική και αφορά στην επιλογή της COCO-MAT να χρησιμοποιεί την τεχνολογία για να μειώνει τις αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον, να βελτιώνει τις συνθήκες εργασίας, να μειώνει τις απώλειες σε ενέργεια και πρώτες ύλες.

Επιπλέον, διοργανώνονται ειδικά σεμινάρια επιμόρφωσης που παρακολουθούνται απ' όλους τους Υπεύθυνους τμημάτων, τους υπεύθυνους καταστημάτων και το προσωπικό. Επίσης, κάθε Υπεύθυνος τμήματος οργανώνει μαθήματα μιας ώρας κάθε μήνα, έτσι ώστε να ενημερώνει το προσωπικό του τμήματος για τις νέες ανάγκες που προκύπτουν. Η πιστοποίηση των βελτιώσεων ελέγχεται μέσα από την τήρηση αρχείων στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων της εταιρείας.

Η παρουσία της COCO-MAT στην κοινωνία πραγματώνεται με περισσότερους τρόπους, εκτός δηλαδή από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει. Η COCO-MAT συμμετέχει ενεργά στην τοπική κοινωνία παρέχοντας χορηγίες σε ομάδες, συλλόγους και πολιτιστικές εκδηλώσεις, υποστηρίζοντας οικονομικά οικολογικές δραστηριότητες και εκστρατείες ενημέρωσης και υποστηρίζοντας περιπτώσεις κοινωνικής ανάγκης (θύματα πλημμύρων, άτομα τρίτης ηλικίας, κέντρα αποκατάστασης ναρκομανών, πρόσφυγες κ.λπ.).

Η COCO-MAT, για να αναπτύξει και να εφαρμόσει την **αιφόρο φιλοσοφία** της, προβαίνει σε συνεργασίες με μεμονωμένα άτομα, κοινωνικές ομάδες, οργανισμούς και ιδρύματα της Ελλάδας και του εξωτερικού. Ενδεικτικά, αναφέρεται η συνεργασία της COCO-MAT με παραγωγούς και προμηθευτές πρώτων υλών, ορθοπαιδικούς γιατρούς, το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Πειραιά, τον Ο.Α.Ε.Δ, το E.F.Q.M, το Cambridge University, την Unesco, την WWF κ.ά.

Το 2000 αποφασίστηκε η διεύρυνση της συμμετοχής της εταιρείας στην πρωτοποριακή έρευνα προγραμμάτων, σε μια κίνηση τακτικής καθιέρωσης πέρα από τον ανταγωνισμό και τη διαφοροποίηση των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Σε συνεργασία της με το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης απέδωσε καρπούς. Δημιουργήθηκε λοιπόν το πρωτοποριακό πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή ERGOMAT, με το οποίο ελέγχεται η ελαστικότητα των στρωμάτων ώστε να προσαρμόζονται σε κάθε τύπο σώματος.

Η συμμετοχή των εργαζομένων στη λήψη αποφάσεων είναι βασική προϋπόθεση για την λειτουργία της εταιρείας. Μέσα από αυτή την συμμετοχή οι εργαζόμενοι εκθέτουν τις απόψεις τους, τα προβλήματα, και παίρνουν πρωτοβουλίες προτείνοντας λύσεις σχετικά με την βελτίωση προϊόντων και υπηρεσιών, την βελτίωση της διαδικασίας παραγωγής και των συνθηκών εργασίας. Η διαδικασία συγκέντρωσης και αξιολόγησης ιδεών περιλαμβάνει τρεις φάσεις:

- Συγκέντρωση των ιδεών από τους Υπεύθυνους τμημάτων.
- Ομαδοποίηση και αξιολόγηση των ιδεών από τον Υπεύθυνο ΓΑΠ.
- Παρουσίαση των ιδεών από τον Υπεύθυνο ΓΑΠ προς το Διοικητικό Συμβούλιο και λήψη αποφάσεων κατά τις τακτές συνεδριάσεις του.

Περισσότερες από 180 ιδέες και προτάσεις συζητήθηκαν κατά το 2002. 23 από αυτές τέθηκαν σε εφαρμογή. Πέντε από αυτές είναι οι ακόλουθες: α) Μεταφορά εμπορευμάτων με άλογα. β) Κατασκευή υπερστρώματος «Ανεμώνη», με φερμουάρ στην κάτω όψη. γ) Κατασκευή γηπέδου ποδοσφαίρου. δ) Δημιουργία Γραφείου Στατιστικής (I.T) ε) Δημιουργία αυτόνομου Γραφείου Ανθρώπινων Πόρων.

Οι πρώτες ύλες που χρησιμοποιεί η COCO-MAT είναι απόλυτα φυσικές. Έτσι δεν προκύπτουν προβλήματα επιβάρυνσης του περιβάλλοντος. Εξάλλου η επεξεργασία των υλικών αυτών γίνεται με φυσικές μεθόδους και σύγχρονα μηχανήματα, που διασφαλίζουν ότι οι επιπτώσεις στο οικοσύστημα θα είναι οι ελάχιστες δυνατές.

Η επιλογή του φυσικού αερίου ως τύπου καυσίμου, έγινε από το Διοικητικό Συμβούλιο, αφού έλαβε υπόψη του το γεγονός ότι είναι οικονομικό και οι επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι ελάχιστες επειδή η καύση του είναι πραγματικά χωρίς κατάλοιπα. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η επιλογή μηχανημάτων έγινε με την προοπτική μελλοντικής σύνδεσης με το δίκτυο φυσικού αερίου, που σύντομα πρόκειται να λειτουργήσει στην περιοχή. Η εταιρεία θεωρείται πρώτη στον κλάδο της, στην έρευνα και στην εκμετάλλευση νέων και οικονομικά προσιτών πρώτων υλών, όπως είναι οι ίνες του κοκκοφοίνικα, τα ροκανίδια και τα φύκια, που χρησιμοποιούνται ως υλικά για την κατασκευή στρωμάτων κ.ά. Τα στρώματα της εταιρείας περιλαμβάνουν μόνο φυσικά υλικά και θεωρούνται τα καλύτερα στην Ευρώπη.

Η COCO-MAT χρησιμοποιεί τελευταίας τεχνολογίας μηχανήματα και αποτελεί, σε παγκόσμιο επίπεδο, μοναδικό παράδειγμα εταιρείας, στον κλάδο της, που χρησιμοποιεί πρότυπες μεθόδους επεξεργασίας για το μαλλί, τα θαλάσσια φύκια, τα ροκανίδια, το βαμβάκι. Για παράδειγμα, το φυσικό καουτσούκ χρησιμοποιείται στα στρώματα με μια πρωτοποριακή μέθοδο ώστε να προσαρμόζεται στο σχήμα του ανθρώπινου σώματος και να παράγει μοναδικά και άριστα προϊόντα ύπνου. Επίσης τα ελληνικά θαλάσσια φύκια περιλαμβάνονται σε στρώματα για να βελτιώνουν την αναπνοή των χρηστών κατά τη διάρκεια του ύπνου.

Η COCO-MAT σε συνεργασία με το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο της Θράκης δημιούργησε ένα πρωτοποριακό σύστημα με σκοπό το συνδυασμό λογισμικού με τα υλικά των στρωμάτων και τα χαρακτηριστικά του ανθρώπινου σώματος. Έτσι, πρόγραμμα υπολογιστή επιλέγει 48 δυνατούς σχεδιασμούς στρωμάτων για να ταιριάζουν καλύτερα στα χαρακτηριστικά του σώματος των χρηστών. Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε, πιλοτικά, σε επιλεγμένα καταστήματα της εταιρείας, όπου οι πελάτες ξάπλωναν σε πειραματικά στρώματα έτσι ώστε ο σωματότυπός τους να δημιουργήσει τις προδιαγραφές του στρώματος. Το πρόγραμμα αυτό έχει χρηματοδοτηθεί από την Ε.Ε, εφαρμόζεται σε όλα τα καταστήματα και θεωρείται το καλύτερο στον τομέα του, σε ολόκληρο τον κόσμο. Επιπροσθέτως,

η μέθοδος που χρησιμοποιείται από την COCO-MAT για το συνδυασμό latex με βαμβάκι και ξύλο, είναι μοναδική σε ολόκληρο τον κόσμο. Έχει ήδη τεθεί σε πλήρη παραγωγή από το τέλος του 1999.

Η COCO-MAT, επίσης, έχει θέσει σε εφαρμογή δύο προγράμματα συλλογής τριχώματος ζώων (χωρίς θανάτωση των ζώων) που εισάγονται από ασιατικές χώρες για την παραγωγή αειφόρων προϊόντων. Η χρήση αρωματικών βοτάνων σε προϊόντα, όπως το μαξιλάρι, αποτελεί μια ακόμη καινοτομία της COCO-MAT, που προσφέρει στους πελάτες επιπλέον επιλογές και τους δίνει την δυνατότητα να ωφεληθούν από την μυοχαλαρωτική δράση βοτάνων της ελληνικής φύσης.

Σύμφωνα με πενταετές επενδυτικό πρόγραμμα της εταιρείας, εξειδικευμένα προγράμματα συνδυάζονται για τη διατήρηση και αναβάθμιση του εξοπλισμού, όπως η μελέτη του νόμου 1892/90 για τη γεωγραφική περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, που περιλαμβάνει επενδύσεις σε μηχανήματα νέας, εξελιγμένης τεχνολογίας και ολοκληρωμένο επενδυτικό πρόγραμμα για την αναβάθμιση πληροφοριών.

Συνοψίζοντας στο παράδειγμα της COCOMAT – MAXI ABEE διαπίστωση τον τρόπο με τον οποίο μια εταιρεία, η οποία εφαρμόζει την **αρχή της αειφορίας** καθώς επίσης λειτουργεί κάτω από τις ιδανικές συνθήκες περιβαλλοντικής ευθύνης, μπορεί να οδηγηθεί σε εξαιρετικά αποτελέσματα και πολύ σημαντικές καινοτομίες και μέσα σε 12 χρόνια ζωής. Η COCOMAT μας απέδειξε στην πράξη την τεράστια και αδιαμφισβήτητη σύνδεση της Ολικής Ποιότητας με την καινοτομία αλλά και της Περιβαλλοντικής Ευθύνης με την καινοτομία. Θέλουμε να ευχαριστήσουμε πολύ τον κ. Ευμορφόπουλο, την κ. Λιανού καθώς και όλους του εργαζομένους στην COCOMAT που απέδειξαν με την πολύτιμη συνεισφορά τους στην εργασία μας την **αειφόρο παιδεία** που έχουν αναπτύξει ως οργανισμός στην εργασία τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Με την Αναθεώρηση του 2001 η Αρχή της Αειφορίας αποτελεί πλέον γνώμονα δράσης για την Πολιτεία και τους Πολίτες. Η αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων βρίσκεται σε αρμονία με την περιβαλλοντική προστασία, τόσο από ποιοτική όσο και από ποσοτική άποψη, αφού στόχος της είναι η χρήση των φυσικών πόρων μέχρι το σημείο αντοχής τους. Η Αρχή της Αειφορίας αποτελεί αυτοτελή Αρχή που απαρτίζεται από άλλες επιμέρους αρχές. Κρίνεται απαραίτητο να τονιστεί ότι η έννοια της Αειφορίας δεν αποτελεί ούτε εύρημα ούτε καινοτομία της Αναθεώρησης του 2001, η Αρχή αυτή συναντάται τα τελευταία χρόνια σε πολλά Διεθνή και Κοινοτικά κείμενα, όπως και στη Νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Οι προτεραιότητες, τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει η πολιτική και νομική έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αναφέρονται κυρίως στα προβλήματα της κλιματικής αλλαγής, της όξινης βροχής και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της εξάντλησης των φυσικών πόρων και της βιοποικιλότητας, της υπεράντλησης και της ρύπανσης του νερού, της υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος, των ακτών και των αποβλήτων.

Η Αρχή της Αειφορίας ή της Βιωσιμότητας, όπως αλλιώς λέγεται, εμφανίζεται με διάφορες μορφές - βιώσιμη ανάπτυξη των ακτών, βιώσιμα τεχνικά έργα, βιώσιμη ενεργειακή πολιτική, βιώσιμο οικιστικό περιβάλλον, βιώσιμο οδικό δίκτυο, βιώσιμοι οικισμοί, βιώσιμη μεταλλεία, βιώσιμη ανάπτυξη δασών -. Έντονος είναι όμως ο προβληματισμός που έχει προκύψει για τα όρια ελέγχου της Αρχής αυτής από τον Ακυρωτικό Δικαστή, ως έννοιας σύγχρονης και αόριστης.

Τελειώνοντας πρέπει να σημειωθεί ότι η Ελληνική Προεδρία, κατά τη διάρκεια της θητείας της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα επιδιώξει την εφαρμογή του δεκαετούς προγράμματος για την "Αειφόρο Παραγωγή και Κατανάλωση", δίνοντας έμφαση στον ρόλο που μπορούν να παίξουν οι καθαρές τεχνολογίες και δράσεις για οικολογική

αποδοτικότητα και υποδεικνύοντας μέτρα που θα συμβάλουν στην επίτευξη του στόχου της αποσύζευξης της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των φυσικών πόρων και την περιβαλλοντική υποβάθμιση.



ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΕΚ = ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

ΕΕ = ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ολομ. = Ολομέλεια

παρ. = παράγραφος

ΣΤΕ = ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΣΥΝΤ. = ΣΥΝΤΑΓΜΑ

TQM = TOTAL QUALITY MANAGMENT

EFQM = EUROPEAN FOUNDATION FOR QUALITY MANAGMENT

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

➤ Σχετικές διατάξεις του ισχύοντος Συντάγματος
Άρθρα 2.1, 5.1, 17.2,6 και 7, 24.1, 106.1και2, 117.3 και 4

➤ Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας
Άρθρα 174, 175, 176.

➤ Διακήρυξη Στοκχόλμης των Ηνωμένων Εθνών (1972)
Πρώτη Αρχή

➤ Συνθήκη του Ρίο
Πρώτη, Τρίτη και Δέκατη Αρχή

➤ Συνθήκη του Άαρχους
Άρθρα 4, 5,6, 7, 8 και 9.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Δεκλερής Μιχαηλ. Ηλ., *Ο Δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος. Εγκόλπιον Βιωσίμου Ανάπτυξης*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1996.

Δεκλερής Μιχαηλ. Ηλ., *Το Δίκαιο της Βιωσίμου Ανάπτυξης*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2000.

Δημητρόπουλος Ανδρέας Γ., *Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου*, Αθήνα, 2001.

Ευστρατίου Παύλος Μιχαήλ. Ε., *Κώδικας Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.

Καλλία-Αντωνίου, *Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την κοινωνική πολιτική της Βιώσιμης ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος*, Αθήνα, 1999.

Καράκωστας Ιωάννης Κ., *Περιβάλλον και Δίκαιο*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000.

Κώττη Γ., *Οικονομική της Προστασίας του Περιβάλλοντος*, Αθήνα, 1975.

Μοδινός Μ., *Η αναπτυξιακή Διαδικασία και το Περιβαλλοντικό Δίκαιο. Η διείσδυση του Κοινοτικού Δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1994.

Μοδινός Μ.-Ευθυμιόπουλος Η., *Η Βιώσιμη Πόλη*, Εκδόσεις Στοχαστής/ΔΙΠΕ, Αθήνα, 2000.

Σιούτη Γλυκερία.Π., *Συνταγματική Κατοχύρωση της Προστασίας του περιβάλλοντος*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1985.

Σιούτη Γλυκερία.Π., *Δίκαιο περιβάλλοντος, Γενικό Μερους 2, Δημόσιο Δίκαιο και Περιβάλλον*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993.

Σιούτη Γλυκερία.Π., *Δίκαιο περιβάλλοντος, Γενικό Μερους 2, Δημόσιο Δίκαιο και Περιβάλλον (Συμπλήρωμα)*, , Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002.

Σκούρτος Μ.Σ-Σοφούλης Κ.Μ, *Η Περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα, Ανάλυση του Περιβαλλοντικού Προβλήματος από τη σκοπιά των Κοινωνικών Επιστημών*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα, 1995.

Σοφούλης Κ.Μ, *Βιώσιμη Πολιτική Περιβάλλοντος. Πολιτικοδιοικητική πράξη και αντίπραξη. Η διείσδυση*, Εκδόσεις Τυπωθήτω, Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα.

Τάχος Α.Ι., *Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1998.

Τροβά Ελένη, *Οι τομές για το Περιβάλλον στην Αναθεώρηση του 2001. Ένας Αειφόρος τόπος για την Πολιτεία, «Το νέο Σύνταγμα», (πρακτικά Συνεδρείου)*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Basic Facts About The United Nations, Department of Public information, United Nations, New York, 1998.

Charter of United Nations.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Καλλία-Αντωνίου, *«Η έκφραση της Αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης και της συνολικής προσέγγισης της ρύπανσης του περιβάλλοντος»*, ΠερΔικ 2/1998, σελ. 215 επ.

Καράκωσα - Νίκα, *«Ενέργεια και περιβάλλον στην προοπτική της Ευρώπης, Κοινοτικά κείμενα και ευρωπαϊκός χάρτης για την ενέργεια, 18ο συνέδριο της ΡΙΟΕ (Βερολίνο, 13-16 Οκτωβρίου 1996), 1998, όπου αναπτύσσεται ο προβληματισμός της διαπλοκής του περιβάλλοντος και της ενέργειας, υπό το πρίσμα της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης, στο πλαίσιο των σχετικών ρυθμίσεων τόσο του κοινοτικού όσο και του εθνικού δικαίου»*, ΠερΔικ 2/1998, σ. 254.

Γ.Παπαδημητρίου, *«Το Άρθρο 24 μετά την Αναθεώρησή του, Πρακτικά Ημερίδας, , 2002, Παρεμβάσεις Π.Πάτρωνος»*, Νόμος και Φύση, σελ.150.

Δεκλερής Μιχαηλ. Ηλ., *«Περιβάλλον Άρθρο 24»*, Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου,2, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα,2000, σελ.557-570.

Σταμάτη Κ, *«Βιώσιμη Ανάπτυξη και Οικολογική Διάσταση της ιδιότητας του πολίτη»*, Νόμος και Φύση , 1/1995, σελ.9.

Κατσιμπαρδής Κ., *«Η Συνταγματική Πρόκληση της Αειφόρου Αναπτύξης»*, Νόμος και Φύση, 8, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002,σελ.139-142.

Νικολόπουλος Τ., *«Δείκτες, δικαίωμα στην ποιότητα ζωής, Κοινοτικές αρχές: Προς έναν εγγύτερο προσδιορισμό της Αειφόρου Αναπτύξης»*, Νόμος και Φύση, 8, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002,σελ.134-138.

Πάτρωνος Π., «*Η Αειφορία στο Άρθρο 24 του Συνταγματος*», Νόμος και Φύση, 8, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002,σελ.149-153.

Σιούτη Γλυκερία.Π., « *Η Αρχή της Βιώσιμης Αναπτύξης ή της Αειφορίας*», Νόμος και Φύση, 8, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002,σελ.118-127.

Δικαιώματα του Ανθρώπου, «*ΣΤΕ 2805/97 Μεταφορά Ηλεκτρικής ενέργειας στις Κυκλάδες*» και «*ΣΤΕ 2933/98 Βλάπτεται το Περιβάλλον από εγκαταστάσεις στις ακτές νήσων;*», ΔΤΑ 3/1999, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1999.

Κοντιάδη Ξ.Ι., «*Συνταγματική Αναθεώρηση και Προστασία του Περιβάλλοντος*», ΔΤΑ 10/2001,Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2001.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΒΟΥΛΗΣ

Σύνταγμα Άρθρο 24παρ.1

1975: Άρθρο 27, σελ. 507-552

2001: Άρθρο 24, σελ. 4647-4694

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ – WEBSITES

<http://www.minenv.gr/proedria/prote> 2003

<http://www.minenv.gr.oosa.htm> (Σύνοδος Κορυφής για την Βιώσιμη ανάπτυξη του Γιοχάνεσμπουργκ, (WGEIO) του ΟΟΣΑ)

<http://www.emsnet.gr>

<http://www.dipe.gr/gr/pl.htm>

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM- ΝΟΜΟΣ

<http://www.lawdb.intrasoftnet.com>

Στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα ανευρέθηκε η Νομοθεσία, η Νομολογία καθώς και οι πληροφορίες της βάσεως CELEX: L-328, L-275, L-58.